

MALA SAMOOBRAZOVNA ČITANKA BR.6

Lusi Parsons

Šarlot Vilson

Silvija Pankherst

Helen Keler

Majka Džouns

Volterin de Kler

Elizabet Grli Flin

**Samoobrazovni univerzitet
„Svetozar Marković“**

2021.

**MALA
SAMOOBRAZOVNA
ČITANKA BR.6**

Sadržaj

Lusi Parsons	4
Šta znači sloboda.....	7
Da li su klasni interesi istovetni?.....	8
Govor na osnivanju Industrijskih radnika sveta.....	10
Slavne žene iz istorije:	
Luiz Mišel.....	12
Šarlot Vilson	16
Anarhija.....	18
Silvija Pankherst	22
Društvo budućnosti.....	25
Helen Keler	27
Pravo radnika.....	30
Govor u Mont Kleru 1913. godine.....	32
Meri Haris Džouns (Majka Džouns)	34
Govor održan na skupu Ujedinjenih rudara Amerike.....	36
Volterin de Kler	39
Direktna akcija.....	41
Elizabet Grli Flin	46
Sabotaža.....	49

Lusi Parsons

(1851–1942)

Bila je talentovana književnica, držala je zapaljive, inspirativne i moćne govore, organizovala je radničku klasu, predvodila je demonstracije i štrajkove, bila je jedna od osnivača/ica sindikata Industrijskih radnika sveta (Industrial Workers of the World – IWW, Wobblies), učestvovala je u radu brojnih drugih antikapitalističkih organizacija. Bila je radikalna socijalistkinja i kasnije, anarho–komunistkinja. Zagovarala je revoluciju, radikalnu transformaciju društveno–ekonomskog sistema, nasilne direktne akcije ili pretnje njima zarad ostvarivanja radničkih zahteva. Koristila je ekstremnu retoriku čime je motivisala potlačene, ali i skandalizovala i intrigirala javnost. Pisala je za brojne novine kao što su *The Socialist*, *The Alarm*, *Freedom: A Revolutionary Anarchist–Communist Monthly*, *Liberator*. Politički je inspirisana i radikalizovana tokom železničkog štrajka 1877. godine. Zbog učešća u ovom, ujedno prvom generalnom štrajku u Americi, njen muž Albert Parsons dobija otkaz. Znamo da je bila označena od strane čikaške policije „opasnijom od hiljadu pobunjenika”. Znamo da je predvodila borbu za „tri osmice” (8 sati rada, 8 odmora i 8 za sopstvene aktivnosti), znamo da su joj osudili i ubili muža za delo koje nije počinio. Naime, tokom Haymarket Square protesta, organizovanog zbog brutalnog policijskog nasilja tokom „prvomajskih” štrajkova za osmočasovno radno vreme, došlo je do bombaškog napada na policiju, za koji su okrivljeni

demonstranti. Lusi i Albert su pili pivo u obližnjem baru, ali budući da je Albert prethodno govorio na protestu, uhapšen je, optužen, a potom i osuđen. Lusi je nastavila da se bori i organizuje do kraja svog života. Znamo i da je opljačkana od strane policije nakon svoje smrti, kada je iz stana izgorelog u požaru zaplenjeno preko 1500 knjiga i rukopisa radikalne literature, čitava jedna anarhistička biblioteka.

Međutim, uprkos sadržajnom političkom nasleđu, pitanje Ko je bila Lusi Parsons? opsedalo je javnost tokom njenog života, a nastavlja da mori biografe i dva veka kasnije. Na sajtu Lusi Parsons Centra (lusyparsons.org) postoje tri različite biografije. Ukoliko smatramo da je čovek biće prakse, odnosno da ga ono što čini određuje, onda možemo reći da znamo ko je bila Lusi Parsons. Ljude pre zanima čija je Lusi Parsons: Pripada li ona istoriji žena, crnačkoj istoriji, svom ocu—gospodaru, svom mužu, anarhistima, komunistima ili socijalistima? Možemo li poimati i vrednovati njen lik i delo bez ovih identitetskih odrednica?

Neki biografi za godinu rođenja uzimaju 1851, drugi 1853, u Teksasu, odnosno u Virdžiniji, jedni tvrde da su njeni roditelji bili robovi, drugi da je njen otac bio ujedno i njen gospodar, belac koji je porobio njenu majku, crnkinju. Saglasni su u tome da je Lusi Afroamerikanka, rođena kao robinja Lucija Gonzales ili Karter. Lusi Parsons nije želela da naglašava lični, istorijski ili etnički identitet, već praksu, jer kako sama kaže: „Ne kandidujem se za funkciju, pa javnost ne polaže nikakvo pravo na moju prošlost. Ne predstavljam ništa svetu i ljudi ne mare za mene. Borim se za princip.”

Sloboda je princip za koji se Lusi neumorno borila sedamdeset godina svog života. Ovde želimo da ukažemo na još jedno, drugačije nasleđe Lusi Parsons, jednako političko u svojoj suštini. Nasleđe opiranja kategorizacijama, otpora onome što u savremenom kontekstu nazivamo politikama identiteta. Primamljivo je iz današnje perspektive govoriti o Lusi kao o hrabroj ženi, ili kao o prvoj istaknutoj crnkinji na američkoj radikalnoj levici, jednako koliko je bilo primamljivo njenim savremenicima da je uporno označavaju kao suprugu, a potom kao ožalošćenu udovicu Alberta Parsonsa, odričući joj individualnost u političkom delovanju i individualnost uopšte. Izbor da se ne identifikuje kao crnkinja, niti kao feministkinja, te odluka da nastavi svoj politički rad nakon smrti supružnika, jeste jedna sloboda i izbornost

pravo, koje druge žene, a posebno crnkinje njenog vremena nisu uživale, ali, ono je njeno pravo. Nasleđe Lusi Parsons pripada istoriji borbe za slobodu, a ono nije vredno zahvaljujući tome što je bila žena ili crnkinja, već upravo uprkos ovim kategorijama.

„Po mom mišljenju, borba za slobodu je suviše značajna, a nekolicina izbornih pobeda je dobijena prevelikom žrtvom, da bi velika narodna masa ovog XX veka pristala da prepusti upravljanje našim društvenim i istorijskim pitanjima bilo kojoj političkoj partiji. Jer svi koji su iole upoznati sa istorijom znaju da će ljudi zloupotrebiti moć kada je poseduju. Iz ovih i drugih razloga, ja sam, nakon pažljivog proučavanja, a ne zbog sentimenta, od iskrene, ozbiljne, političke socijalistkinje prešla u nepolitičku fazu socijalizma — anarhizam — jer verujem da u njegovoj filozofiji mogu pronaći odgovarajuće uslove za najpotpuniji razvoj individua u društvu, što nikada ne može biti slučaj pod državnim ograničenjima.”

„Promena je neizbežna jer je nužna. (...) Ima stvari koje su neprocenjive. Među njima su život, sloboda i sreća, a njih će društvo budućnosti, slobodno društvo, garantovati svima za nekoliko sati rada dnevno.”

„(...) većina anarhista veruje da nadolazeća promena može jedino nastupiti revolucijom, zato što klasa posednika neće dozvoliti mirnu promenu; ipak, voljni smo da radimo za mir po svaku cenu, osim po cenu slobode.”

Dušanka Milosavljević

Lusi E. Parsons

Šta znači sloboda

(1905)

Promena sadašnjeg načina zarađivanja za život je neizbežna zato što je postala nužna. U ovom trenutku živimo podređeni sistemu plaćanja u okviru koga ako ne možeš da platiš, ne možeš ni da imaš. Sve ima svoju cenu; zemlja, vazduh, svetlost i voda, sve ovo ima određenu cenu. A ko nije radio, neka crkne od gladi. Kupuju se i prodaju ljubav, čast, slava, ambicija, sve najplemenitije i najsvetije težnje i osećanja čovečanstva. Sve je na prodaju, prepušteno tržištu — sve je svedeno na robu i trgovinu. Na zemlju je stavljena cena iako je neophodna za život, dok milioni beskućnika propadaju, jer ne mogu da je plate. Hrane, odeće i skloništa ima u izobilju, ali se ljudima uskraćuju kako bi se održala njihova cena.

Proizvodne i distributivne snage prirode, ujedinjene sa snagom i domišljatošću čoveka, rezervisane su za one koji imaju da plate. A čovečanstvo propada od bolesti, zločina i neznanja usled svog prinudnog, veštački izazvanog siromaštva. Obuzdava se rast mentalnih, moralnih, intelektualnih i fizičkih kvaliteta, ostaju zakržljali i smrskani samo da bi se održala cena. Ovo je ropstvo, porobljavanje čoveka njegovim sopstvenim moćima: Može li se tako nastaviti? Promena je neizbežna, jer je nužna. Slobodan pristup svim proizvodnim i distributivnim snagama samo će osloboditi umove i tela ljudi. Ima stvari koje su neprocenjive. Među njima su život, sloboda i sreća, a njih će društvo budućnosti, slobodno društvo, garantovati svima za nekoliko sati rada dnevno.

Kada radna snaga više ne bude na prodaju, društvo će stvoriti slobodne muškarce i žene koji će misliti slobodno, delovati slobodno i biti slobodni. Iz takvog društva neće zločin i zločinci, jer razloga za zločin više neće biti.

Prevela Irena Ristić

Lusi Parsons

Da li su klasni interesi istovetni? (1905)

Ako postoji zemlja na svetu u kojoj radničku klasu treba obrazovati da bi razumela svoj klasni interes, to je Amerika. Radnike uče da klase ne mogu postojati, u zemlji u kojoj bi svačiji sin mogao postati predsednik ovih Sjedinjenih Država. Široke mase prihvataju ovakvo zamajavanje bez pogovora. Hiljade njih zaista veruju da mi ovde nemamo klase. Budući da od trinaest ili četrnaest miliona ljudi, jedan čovek biva izabran, umesto rođen da vlada, oni to prihvataju kao neosporni dokaz univerzalne slobode.

Druga činjenica koju američki um teško prihvata, jeste da on sam pripada potpuno drugačijoj klasi od one koju čini klasa poslodavaca. Kako vidi da poneko iz nadničarske klase povremeno izbegne u srednju klasu, pomisli da možda i on to može učiniti, podmićući samog sebe ćutanjem, dok se nepravda i ugnjetavanje svuda očitavaju. Ako se i pridruži svom sindikatu, to je neka vrsta privremene improvizacije ili pogodnosti, jer očekuje da će postati biznismen, naučiti profesiju, ili će već njegov sin biti profesionalac ili biznismen, ili će se njegova ćerka udati za bogataša ili će se nešto slično dogoditi. Tako nastavlja iz godine u godinu, podmićući se, dok za to vreme sve beznadežnije postaje njegovo stanje, kao i stanje njegove klase.

Tada su i učenja sindikata zasnovana na pogrešnim premisama, ukoliko uče o „identičnosti interesa između kapitala i rada”. Ako su interesi kapitala i rada identični, zašto oba ne pripadaju istoj organizaciji? Klasnu borbu moramo sagledati sa ispravnog stanovišta; dakle, ako je organizacija osnovana izričito u svrhu podučavanja radničke klase o ispravnim i fundamentalnim principima koji leže u osnovi sistema nadnica i njihovog sopstvenog odnosa prema klasi poslodavaca, i kada se uverimo da će te lekcije biti predavane na sastancima sindikata, onda zaista možemo takvu organizaciju pozdraviti kao pravi blagoslov!

Industrijski radnici sveta pokrenuti su u Čikagu, 8. jula 1905. godine sa jasnom namerom da pokažu da „radnička klasa i klasa poslodavaca nemaju ništa zajedničko”. Kako bi čitaoci *Oslobodioca*¹ razumeli za šta se zaista zalažu *Industrijski radnici sveta*, iznosimo Preambulu Ustava:

Preambula ustava Industrijskih radnika sveta²

Radnička klasa i klasa poslodavaca nemaju ništa zajedničko. Ne može biti mira sve dok među milionima radnih ljudi ima gladi i oskudice, a nekolicina koja čini klasu poslodavaca uživa sve blagodeti života. Između ovih klasa se mora voditi borba sve dok se svi radnici ne ujedine na političkom, kao i na industrijskom polju, i dok sve ono što svojim radom proizvode ne preuzmu i ne zadrže pomoću ekonomske organizacije radničke klase koja se neće povezivati ni sa jednom političkom strankom. Ubrzano gomilanje bogatstva i koncentracija upravljanja industrijama u rukama sve manjeg broja ljudi, čine sindikate nesposobnim da se nose sa rastućom snagom klase poslodavaca, jer sindikati održavaju stanje koje omogućava suprotstavljanje jednog dela radništva drugom, u okviru iste industrije, pomažući tako jednima da poraze druge u ratovima za nadnicu. Sindikati pomažu klasi poslodavaca da zavede radnike, uveravajući ih da imaju zajedničke interese sa svojim poslodavcima. Ovi bedni uslovi se mogu promeniti, a interesi radničke klase mogu biti podržani isključivo od strane organizacije koja je formirana tako, da svi njeni članovi, u bilo kojoj industriji, ili u svim industrijama, ako je potrebno, prestanu sa radom kad god je u toku štrajk ili izbacivanje radnika u bilo kom odeljenju, čime nepravda prema jednom postaje nepravda prema svima.

Prevela Dušanka Milosavljević

1 Časopis „The Liberator”

2 IWW – Industrial Workers of the World

Lusi Parsons

Govor na osnivanju Industrijskih radnika sveta (1905)

Mi, žene ove zemlje, nemamo pravo glasa čak i da želimo da ga iskoristimo, a jedini način da budemo predstavljane, jeste da nas predstavlja neki muškarac. Vi, muškarci, toliko ste zabrljali predstavljajući nas, da nemamo puno poverenja ni da vas pitamo...

Mi [žene] smo robinje robova. Iskorišćavaju nas nemilosrdnije od muškaraca. Kad god treba smanjiti nadnice, kapitalistička klasa ih smanjuje preko grbače žena, a ako bi trebalo da vi, muškarci, išta radite u budućnosti, trebalo bi da organizujete žene...

E sad, na šta mislimo kad kažemo revolucionarno socijalistički?

Mislimo da će zemljište pripasti bezemljašima, alati trudbenicima, a proizvodi proizvođačima... Verujem da će, ukoliko za sebe odluči, svaka žena i svaki muškarac koji radi ili koji se muči u rudnicima, mlinovima, radionicama, poljima, fabrikama i farmama naše prostrane Amerike, imati ono što im sa pravom pripada i da nijedan besposličar neće živeti od njihovog rada...tada neće biti vojske dovoljno velike da vas savlada, jer ste vojska vi sami...

Moja zamisao štrajka budućnosti nije da se štrajkuje, izađe i gladuje, već da se štrajkuje, ostane unutra i preuzme kontrola nad neophodnim sredstvima proizvodnje...

...Prevaziđimo razlike po nacionalnosti, religiji, politici i usmerimo pogled večno i za svagda ka usponu industrijske republike rada, podsećajući se da smo ostavili staro iza sebe, okrenuvši se prema budućnosti. Nema te sile na zemlji koja može sprečiti muškarce i žene odlučne da budu slobodni po

svaku cenu. Nema sile na zemlji snažnije od sile uma. Ona pokreće svet i ona pokreće zemlju...

Čak i sada se nadam da ću dočekati dan kada će svanuti zora nove ere rada, kada će kapitalizam biti stvar prošlosti, a nova industrijska republika, zajednica rada, stvar sadašnjosti.

Zahvaljujem vam.

Prevela Dušanka Milosavljević

Lusi E. Parsons

Slavne žene iz istorije: Luiz Mišel (1905)

Među milionima ljudi koji su kročili u ovaj život, prošli sve njegove preokrete i konačno položeni na počinak, koliko ima onih za koje se uistinu može reći: „Ovde počivaju oni koji su se trudili da osnaže potlačene i koji su svoju energiju nesebično posvećivali interesima *običnih ljudi*?” Bojim se da ih je zaista malo. Život posvećen interesu radničke klase, pun samoodricanja, ljubavi, ljubaznosti, nežnosti, tragedije, akcije, tuge i dobrote, neke su od karakteristika koje su krasile raznolik put naše drugarice Luis Mišel. U starijoj ženi, odevenoj u jednostavnu crnu odeću, sedih kovrdža, koje se uvijaju niz zaobljena ramena, sa najtoplijim plavim očima na upečatljivom licu, niko osim onih koji su je lično poznavali u poslednjih nekoliko godina ne bi prepoznao Luis Mišel.

Dok biste slušali njen tihi melodični glas, s kadencama koje lagano rastu i padaju, izgovarajući rečenice jednako dostojanstvene i impresivne poput replika iz neke herojske drame, bilo bi vam potrebno izvesno predznanje da biste je mogli zamisliti kako trideset i tri godina ranije doziva drugove da se okupe na ulicama Pariza, ohrabruje ih da ustanu i brane ulične barikade pred udarom granata i paljbe.

Morale bi izgledati još neverovatnije burne scene njenog dugog života onima koji su je prvi put videli u malom domu koji je tek pre nekoliko godina pronašla u predgrađu Londona. Tamo je svojim blagim milosrđem udomila, hranila i mazila brojne krznene i pernate prijatelje, među kojima su mnogi nosili ožiljke okrutnosti od kojih ih je pokušala spasiti. Kada je reč o oskudici i patnji, nije mnogo marila za sebe, ali je duboko, svakim delom svog bića, osećala muke onih koji uzdišu u agoniji bola.

Kao devojčica, dok je živela u starom dvorcu u blizini grada Troa gde je rođena, primećivala je muke životinja koje je čovek sebi potčinio. Njen rani roman počinje slikovitim opisom patnji posustalog konja, sateranog u ribnjak kako bi se nahranile pijavice uzgajane za pariske lekare. Čim je stekla moć rasuđivanja, pojavila se kod nje ideja da je ljude samo potrebno naučiti boljem da bi činili bolje. Ambicija joj je bila da u tome pomogne i tako je postala učiteljica. Kad su započele nevolje francusko—pruskog rata, predavala je u školi i sve te godine koristila je pisanu reč za politička pitanja, oblikujući svoju poeziju prema pesmama Viktora Igoa, stekavši već tada izvestan ugled među progresivnim političkim partijama.

Kada je predloženo da se Pariz preda bez borbe, ona se oglasila i istupila protiv takvog beščašća. Njen poziv za oslobođenje Pariza od zloglasne i izdajničke vlade privlačio je pažnju revolucionarnih vođa tokom svih dana Komune.

Luis Mišel delila je njihovo mišljenje i namere. Trenutak najvećeg ponosa u njenom životu, bez sumnje, bio je dan kada je obukla kapu i tuniku Narodne garde i s puškom na ramenu krenula prema trupama iz Versaja. Bila je potpuno neustrašiva, a samo njeno prisustvo bilo je dovoljno da ohrabri i najgore očajnike. To što je izbegla smrt u ovoj borbi za slobodu, bilo je još čudesnije, jer ništa nije učinila da je izbegne. Organizovala je centralni komitet žena i borila se u prvim redovima s daleko većom hrabrošću nego muškarci, a bila je i teško ranjena u odbrani tvrđave Isi. Pre no što joj je rana zarasla, ponovo se vratila na položaj. Uhvaćena je i dovedena pred preki sud. Nije se branila i tražila je smrtnu kaznu. „Želela sam”, rekla je, „da se plamenom opsadom suprotstavim osvajačima Versaja, a ako u tome nisam uspela, to nije bila krivica moje volje ili namere – da je bilo moguće, uništila bih njihovu. Nemam želju da živim. Posvetila sam život Francuskoj i, ako već ne mogu da je spasem, smrt bi bila blagodat. Ako niste kukavice, naredićete moje smaknuće.”

Pored hrabrosti, Luis Mišel je imala i veliki dar: smisao za humor uz izoštrenu duhovitost, koja je njenim prijateljima, kao i njoj samoj, pomagala u najtežim trenucima. Čak ni strašne zatvorske noći u Satoriju, kada je s prozora slušala i gledala kako rafalom kose čitave čete njenih saboraca, obarajući ih u rake koje su pre toga bili prisiljeni da sami sebi iskopaju, čak ni to joj nije slomilo duh.

Crtajući komadićima uglja na krečom premazanim zidovima apsurdne karikature zatvorskih službenika, uspevala je da razmrda posustale duhove svojih patnjom iscrpljenih saboraca, sve dok zatvorski upravitelji nisu zamolili vlasti da je uklone kao „nepopravljivu”. Dobro je poznato njeno odlučno prihvatanje svih odgovornosti za dela zbog kojih je optužena, ali nije za potcenjivanje ni hrabrost i vedrina za koju su joj prognani saborci ostali dužni tokom dugog putovanja u Novu Kaledoniju. I opet, sama se vratila u Francusku čvrsto verujući da sva vlast koju čovek ima nad čovekom uništava nadu; verujući i u mogućnosti koje su ljudskom rodu dostupne kroz dobrovoljno organizovanje i jednako deljenje dobara, kao i životnih zala.

Nikada nije promenila svoj stav prema nedelima i nepravdama s kojima se svuda susretala; nije postala konzervativna niti je pristajala na kompromise kao što to čine mnogi kada im se prišunaju godine propadanja. Optužena je da je podsticala izgladnele ljude da se slobodno posluže iz pekare u Bulevaru Sen Žermen, ponovo je zatvorena 1883. i potom još jednom 1886. zbog revolucionarnog govora. Godine 1888, tokom predavanja o štrajkovima u Avru, pucao je na nju nezaposleni radnik — žrtva istih tih štrajkovima. Metak ju je pogodio u potiljak, ali ona je maramicom samo prekrila ranu i nastavila da govori, zabrinuta da njen napadač ne bude za to kažnjen. Pošto je odbila da svedoči protiv njega i nije dopustila da joj se pregleda rana, radnik je oslobođen, a nedugo nakon toga, pre no što je umro od tuberkuloze, Luis Mišel je postala jedna od njegovih najboljih prijateljica.

Svi oni koji su tokom poslednjih dana Komune, a za koje se znalo da su bili aktivni u borbi, izbegli stravično kasapljenje koje su izvršili vojnici, prognani su na Novu Kaledoniju. Stradanje zatvorenika u toj jazbini glodara i štetočina bilo je neopisivo; napokon su neki od njih dobili amnestiju. Luis Mišel je bila među prvima kojima je ponuđeno pomilovanje i prevoz natrag u Pariz, ali je ona odbila da ode dok poslednji od njenih drugova nije oslobođen. Ostala je negujući bolesnike i hrabreći slabe duhom.

Ostrvo je napustila tek sa poslednjom grupom onih koji su oslobođeni nakon godina mučenja. Takva je ukratko priča, mada ne baš dobro ispričana, o životu naše plemenite drugarice. Mornar besnom olujom razbacan, okeanom izudaran, bori se iznova i iznova sa talasima koji ga

izluđuju; hrabrost mu je gotovo nestala, ali napokon se u daljini nazire svetionik, te on dobija novu snagu i grabi ka njemu. Tako je i u složenom okeanu čovečanstva. Snažan lik kao što je Luis Mišel nazire se poput snopa svetlosti ili zvezde nade, a umorni borac to vidi i dobija svežu hrabrost za nastavak borbe u nabujalom okeanu čovečanstva, trudeći se da smiri njegove podivljale talase i da pokaže put do luke obilja.

Luis Mišel je umrla u Marseju u Francuskoj 9. januara 1905. u 74. godini. Možemo joj samo reći: odmori sestro i drugarice, nakon dugog i vrednog života — došlo je konačno vreme da se slatko zaspi.

Prevela Irena Ristić

Šarlot Vilson

(1854–1944)

Šarlot Vilson je rođena u Engleskoj kao ćerka dobrostojećeg lekara i obrazovala se na ženskom koledžu, koji je bio deo Univerziteta u Kembridžu. Postala je član novonastalog Fabijanskog društva 1884. godine, a nekoliko meseci kasnije i prva žena koja se nalazila u izvršnom odboru ove organizacije. Fabijanci su u početku predstavljali labavo povezanu grupu levo orijentisanih intelektualaca, pri čemu se političko ubeđenje članova pružalo od umerenih socijalista na jednoj strani, do radikalnih anarhista na drugoj.³ Iste te 1884. godine, Šarlot Vilson osnovala je i neformalnu političku čitalačku grupu (Hempstedski istorijski klub), koja se sastajala u njenoj izolovanoj kući u Hempstedu, proučavajući dela Karl Marksa i kasnije Pjera Žozefa Prudona, kao i istoriju radničkog pokreta.

Nakon što je 1886. godine struja u Fabijanskom društvu, koja je bila naklonjena parlamentarizmu, izglasala da se formira pridružena politička partija, Šarlot Vilson se udaljila od organizacije. Iste godine je Petar Kropotkin pušten iz zatvora u Francuskoj, a zatim se na njen poziv doselio

3 Fabijansko društvo je i dalje aktivno, tokom prvih decenija svog postojanja imalo je zapaženu ulogu na engleskoj intelektualnoj i političkoj sceni, a neki od poznatijih članova bili su Sidni i Beatris Veb, Džordž Bernard Šo, H. Dž. Vels, Emelin Pankherst, Bertrand Rasel i brojni drugi.

u Englesku. Ugledajući se na Kropotkinov uticajni časopis *Le Révolté*, koji je izlazio u Ženevi, mala grupa ljudi pokrenula je anarhistički časopis pod nazivom *Freedom*. Tokom narednih osam godina, Šarlot Vilson je bila glavna urednica, izdavač, prevodilac i finansijer časopisa.⁴ Iz nedovoljno poznatih razloga 1895. godine se distancirala od članova anarhističkog pokreta, a 1907. godine je ponovo postala član Fabijanskog društva, osnivajući naredne godine žensku grupu unutar društva.

Saša Perić

4 Časopis je i dalje aktivan, sa kraćim pauzama je štampan sve do 2014. godine, a nakon toga je prešao na elektronska izdanja.

Šarlot Vilson

Anarhija

(1884)

Reč *Anarhizam* otvorena je za toliko pogrešnih tumačenja kod engleskih čitalaca, koji je brkaju sa običnom pometnjom ili, nažalost još češće, sa činovima ličnog nasilja i osvete, tako da vas, u odsustvu kompetentnijih istovernika koji bi bili u prilici da ovom trenutku preuzmu ovaj zadatak, molim za dozvolu da objasnim šta je, u stvari, ono u šta verujemo i naročito kako se to odražava na društvenu rekonstrukciju.

Anarhija, kao što je vašim čitaocima poznato, znači jednostavno „bez vladara” ili „glavnog upravljača”. Anarhisti su, stoga, pripadnici određene škole Socijalizma koji, po rečima deklaracije četrdeset sedmoro iz Liona⁵, veruju da je „došlo vreme da ljudi nauče da funkcionišu bez vlasti”, kao i da se nauče prednostima koje nosi zajednička svojina. Oni veruju da u trenutnoj fazi napretka društvena zajednica može da bude stabilna samo ako je zasnovana na apsolutnoj ekonomskoj jednakosti i potpunoj individualnoj slobodi. Oni, nadalje, veruju da pokvarenost i nepravda postojećeg društvenog poretka dostižu svoj vrhunac i da je neizbežna revolucija koja će izbrisati sve privilegije, monopole i vlast, zajedno sa zakonima i institucijama na kojima počiva, revolucija koja će osloboditi stvaralačke energije novog društvenog ideala koji se već razvija unutar istrošenih formula prethodne faze civilizacije.

Njihova zamisao revolucije kao čisto destruktivne navodi ih da postave pitanje o neizvesnoj budućnosti, ne na sledeći način – *Koji plan mi imamo kao zamenu za status kvo? – već više u ovom obliku – Nakon uništenja*

5 Deklaracija anarhista optuženih pred krivičnim sudom u Lionu (19. januar 1883). Autori deklaracije nisu poznati, ali među optuženima su bili Luiz Mišel, Emil Puže, Petar Kropotkin i drugi.

postojećih tlačiteljskih institucija, koje društvene snage i društveni uslovi će preostati i koliko će oni moći da se preoblikuju i razvijaju?

Teško da je potrebno pitati se, kao što neka gospoda vole da rade, šta bi se dogodilo ukoliko bi civilizovani ljudi prestali da budu društvene životinje i ukoliko bi postojao svako za sebe. Mi ne živimo zajedno u društvima, ne popuštamo i ne prilagođavamo se jedni drugima kako bi zajedničko postojanje bilo moguće, zato što smo primorani da to činimo od strane određenih zakona i institucija. Nas jedne ka drugima privlače naši društveni instinkti, a harmonija kakvu smo trenutno dostigli, oblikovana je kroz stalne akcije i reakcije uticaja koje vršimo jedni na druge, kao i kroz naše urođene i stečene navike, naklonosti i verovanja. Revolucija, razbijajući stereotipne forme u koje su se neki od ovih društvenih instinkata i verovanja uobličili, ne može na bilo koji način uništiti same društvene instinkte.

Otkako je uređeno i sistematizovano društvo srednjovekovne Evrope razbijeno od strane Individualizma ovi društveni instinkti najснаžnije se mogu osetiti u razvitku dve velike i stalno rastuće sile, tj. Društvene proizvodnje i Javnog mnjenja. One obe predstavljaju direktan ishod uticaja lične slobode i energije individualne inicijative na delovanje društva. Obe predstavljaju deo stvarnosti koji revolucija usmerena protiv laži i licemerja neće oštetiti.

Postojeći, krajnje socijalizovani, sistem proizvodnje na veliko sa svojim beskrajnim deobama i podelama rada, mašinama, koncentrisanim gomilama ljudskih „ruku” i kompleksnim industrijskim odnosima, ukazao je ljudima na izuzetno veliku kontrolu nad silama prirode koju mogu da ostvare, ukoliko sarađuju u borbi za opstanak. Štaviše, sistem je već praktično takav da svi radnici rade za društvo kao celinu, a zauzvrat, svoje potrebe zadovoljavaju iz opštih zaliha gotovih proizvoda. Kada bude uništen individualni monopol nad zemljom i kapitalom, koji sprečava radnike, na prvom mestu, da sami usmeravaju sopstveni rad, a, na drugom mestu, da na adekvatan način zadovoljavaju svoje potrebe, cilj društvene rekonstrukcije postaće da im omogući da obe ove stvari sprovode na najjednostavniji i najefektivniji način. Ukoliko radnici zadrže potrebna sredstva za proizvodnju u svojim rukama, bez bilo kakve organizacije ili uprave na nivou Države ili Zajednice koja bi zauzela mesto monopolista, gospodara

i organizatora, da li će im slobodna saradnja i slobodni dogovor omogućiti da nastave proizvodnju na onom nivou koji odgovara njihovim potrebama? Mi verujemo da hoće, zato što je neophodno da dođe do radikalne promene stava o prirodi vlasništva i društvene obaveze pre nego što Revolucija može da uspe. Prudonova čuvena izreka „Vlasništvo je krađa” predstavlja ključ za podjednako poznatu enigmu koju je predložio socijalista Sen Simon kada je napisao: „Svako prema sposobnostima, svakome prema potrebama”. Kada radnici jasno shvate da preuzimanjem železnica i brodova, rudnika i njiva, farmi i fabrika, sirovina i mašina, kao i svega ostalog što im je potrebno za rad, oni proglašavaju pravo na slobodno korišćenje za dobrobit društva onoga što je društveni rad u prošlosti stvorio ili koristio, te da kao naknadu za svoj rad oni imaju pravo da uzmu bilo šta od gotovih proizvoda što im je lično potrebno, tada će nestati prepreke i poteškoće koje onemogućavaju neophodne detaljne promene u načinu funkcionisanja sistema proizvodnje i u njegovom odnosu sa potrošnjom, a do toga će doći usled domišljatosti bezbrojnih umova koji su životno zainteresovani za uklanjanje ovih prepreka. Ali sve dok radnici ne shvate da su slobodni samo onda kada su zemlja i kapital bez vlasnika, a da su robovi kada zemlja i kapital imaju gospodare, nikakvo trajno i stvarno poboljšanje njihovog položaja nije moguće. Kobna strast za sticanjem je toliko obuzela ljudske umove, da stvari bez gospodara sada mnogima izgledaju kao toliko monstruozna anomalija, kao što su seoskim sudijama u vreme kraljice Elizabete izgledali ljudi bez gospodara. Oni smišljaju različite vrste komplikovanih planova koji služe za stavljanje zajedničke imovine naroda pod upravu izabраниh administratora koji će rukovoditi njenim korišćenjem – vrhovnih sluga, koji će najverovatnije postati gori tirani od onih starih. Mi Anarhisti, koji ne želimo ni da vladamo ni da služimo, radije imamo poverenje u razum radnika, koje je prosvetlilo iskustvo njihovog ranijeg ropstva.

Anarhizam, stoga, predlaže da:

1. Pravo korišćenja sredstava za proizvodnju – uključujući i zemlju– treba da bude besplatno za sve radnike ili grupe radnika;
2. Radnici treba da se ujedine i organizuju svoj rad onako kako im njihovo rasuđivanje i sklonosti nalažu;
3. Nužnim vezama između različitih industrija i zanatskih grana treba da se upravlja po istom principu dobrovoljnosti;
4. Gotovi proizvodi treba da se gomilaju u velikim skladištima i tržnicama, a da kancelarije za usaglašavanje uzajamnih potreba proizvođača i potrošača (kao na primer zidara i stolara i onih koji traže kuću) treba da budu otvorene u odgovarajućim centrima;
5. Svaka individua treba da spozna sopstvene potrebe i da ih namiruje odatle.

Ovo je teorija *laissez faire*, izmenjena i proširena tako da zadovolji potrebe iz budućnosti i izbegne nepravde iz prošlosti. Ona podrazumeva da je većina ljudi sposobna da deluje u određenoj meri efikasno, ukoliko im je ostavljena sloboda za to, a zasnovana je na pretpostavci da je svaki pojedinac najbolji poznavalac sopstvenih sposobnosti i da lični interes, kada se sledi na inteligentan način, teži ka unapređivanju opšte ekonomske dobrobiti zajednice. Ona se razlikuje od starog sistema tako što postavlja lični interes na istu stranu sa pravednom raspodelom, tako što predlaže uništavanje privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju i na taj način u velikoj meri neutralizuje opasnost za Društvo koju mogu predstavljati oni kojima je urođena sebičnost najsnažnije osećanje. Ona, takođe, ostavlja slobodu za delovanje onih društvenih naklonosti čiji su uticaj na ponašanje ortodoksnih ekonomisti ignorisali, praveći tako jednu od najvećih grešaka. Ona pretpostavlja da su pravednost i velikodušnost u ekonomskim odnosima u interesu pojedinca i da je on sposoban to da nauči, ako ne iz nauke i učenja moralista, onda iz osnovnih lekcija životnog iskustva. Zar nije proces podučavanja već započeo?

Preveo Saša Perić

Silvija Pankherst (1882 – 1960)

Istorijsko sećanje sačuvalo je Silviju Pankherst u feminističkoj auri kao aktivistkinju, militantnu članicu sifražetskog pokreta i ćerku prve britanske sifražetkinje. Stvarni doprinos njenog životnog angažmana ostao je, ipak, u spojevima mnogo širih pozicija koje su do danas u važnoj i prividno nezgodnoj vezi. Socijalistkinja, feministkinja, revolucionarka, komunistkinja, pacifistkinja, antifašistkinja, antiimperijalistkinja, Silvija Pankherst bila je neumorno aktivna u političkoj borbi na prelazu vekova i kroz dva svetska rata, sa rasponom delovanja jedinstvenim u Engleskoj toga doba.

Estel Silvija Pankherst rođena je 1882. godine u Mančesteru, kao ćerka ćuvene britanske sifražetkinje Emeline Pankherst i pravnika Ričarda Pankhersta. Sa dve sestre i bratom, Silvija je odrastala u „prvoj porodici britanskog feminizma”, provodeći dane detinjstva na političkim skupovima i okupljanjima u porodičnom domu. U autobiografiji često ističe uticaje oca i njegovih reći da „ako ne odraste da pomaže drugima, nije je vredelo podizati”. Tako ne iznenađuje da se Silvija, u mladosti uspešna umetnica i jedna od retkih žena sa stipendijom za prestižni londonski Kraljevski koledž za umetnost, brzo odrekla umetničke karijere, mada će umetničke sklonosti povremeno ispunjavati slikanjem portreta žena iz radničke klase.

Iskustva u sifražetskom pokretu u tinejdžerskom dobu na Silviju su ostavila trajan uticaj, ne samo u vidu borbe za ženska prava, već i u sticanju svesti kako represija različito utiče na žene iz različitih društvenih slojeva. Ta svest će obojiti celokupnu njenu buduću delatnost, kao feministkinje, ali i antifašistkinje i antiimperialistkinje i odvojiti je od drugih sifražetkinja.

Silvija Pankherst započela je političko delovanje u „porodičnoj partiji” – Ženskoj političkoj i socijalnoj uniji (ŽPSU), koju je 1903. godine osnovala njena majka. Po preseljenju u London 1912. godine, osnovala je *Istočnolondonsku federaciju sifražetkinja*, koja će postati ogranak ŽPSU i preko koje će Silvija početi da izdaje uticajan časopis *Žena bez straha*. Sifražetkinje, borci za ženska prava i pre svega žensko pravo glasa, u to doba su izazivale kontroverze u javnosti, neretko se koristići metodama direktne akcije, poput razbijanja prozora ili podmetanja vatre u poštanske sandučice. Predvođeci kampanje za pravo glasa, Silvija Pankhurst je 13 puta bila u zatvoru, više od bilo koje druge sifražetkinje.

Sa Prvim svetskim ratom Silvija Pankherst je umnogome promenila političku perspektivu, od socijalistkinje i sifražetkinje, do levičarke i revolucionarne komunistkinje. Od porodice i drugih sifražetkinja odvojila se svojim protivljenjem ratu, kao i insistranjem na neodvojivosti pitanja roda i drugih oblika represije. Pitanja klase počela su da je interesuju mnogo više nego pitanja ženskih prava. Njena *Istočnolondonska federacija sifražetkinja* je 1917. preimenovana u *Radničku sifražetsku federaciju*, a potom u *Radničku socijalističku federaciju*; časopis *Žena bez straha* postao je *Radnik bez straha*. Punu podršku, lično i kroz svoj časopis, pružila je Boljševičkoj revoluciji. Sve glasnije je zauzimala antiparlamentarističku poziciju i uključila se u promišljanje o osnivanju Britanske komunističke partije. Njen članak „Ka komunističkoj partiji” Lenjin je citirao kao pozitivan primer zastupanja „interesa stotina hiljada ljudi”, iako će kasnije Silvijino „ultra–levičarstvo” diskreditovati kao „detinjasto”. U privatnom životu, ovaj period je za Silviju bio podjednako turbulentan, nakon što je sa italijanskim anarhistom Silviom Koriom u svojoj 45. godini i van braka (kojem se i dalje protivila) dobila sina Ričarda, a majka je konačno prekinula sve odnose sa njom.

Tokom putovanja koja su obeležila njen kasniji život, u pomalo neodređenom odnosu sa ranijim pacifizmom, Silvija Pankherst je među prvim političkim

figurama u Engleskoj upozoravala na uspon fašizma, a od međuratnog perioda se generalno posvetila antifašističkom i antiimperijalističkom delovanju. Kasnih 1930-ih, ona i Silvio Korio u britanskom javnom životu glasno su govorili o agresiji italijanskih fašistana istočnom rogu Afrike i zastupali interese okupirane Etiopije. Silvija je do kraja života ostala aktivna u više antifašističkih i antikolonijalnih pokreta, a posebno u kampanjama protiv fašizma u Etiopiji, gde se pri kraju života i preselila na poziv Hajla Selasija. Preminula je u Etiopiji 1960. godine, u svojoj 78. godini i sahranjena je kao „počasna Etiopljanka” u Adis Abebi.

Godinama marginalizovan, lik Silvije Pankherst je u Velikoj Britaniji u prethodnoj deceniji primetno revitalizovan u političkoj i kulturnoj sferi. U društvenoj teoriji, revitalizovani su i njeni tekstovi o neodvojivosti ženskog pokreta i borbe protiv širih okvira društvene represije – upozorenje koje očito nije izgubilo na značaju ni u modernom feminizmu i njegovim stranputicama izolacionizma i identitetskih politika. Čitana iz sadašnjeg neoliberalnog trenutka, usred rastućih nejednakosti i novih kriza, biografija Silvije Pankherst ostaje inspiracija za buduće politike na prevojima roda i klase, feminizma i socijalizma, i u njih utkane moguće puteve otpora i solidarnosti.

Ksenija Bogetić

E. Silvija Pankherst

Društvo budućnosti⁶

Reči socijalizam i komunizam imaju isto značenje. Ukazuju na stanje u društvu u kome se bogatstvo zajednice — zemlja i sredstva za proizvodnju, distribuciju i transport — nalaze u zajedničkom vlasništvu, a proizvodi se za upotrebu, ne za profitu.

Budući da je socijalizam ideal ka kom težimo, prirodno je da u tom budućem društvu postoje određene razlike u mišljenjima. S obzirom na to da živimo u kapitalizmu, prirodno je da su ideje mnogih ljudi o socijalizmu obojene njihovim iskustvom života u sadašnjem sistemu. Ne smemo se iznenaditi da nekima, koji priznaju da je sadašnji sistem loš, ipak nedostaje maštovitosti da shvate mogućnost ukidanja svih institucija kapitalističkog društva. Ipak, stvarni uspeh ne može biti stvaranje usputne stanice ka socijalizmu. Kombinacija socijalizma i kapitalizma proizvela bi različite vrste nepravde, poteškoća i gubitaka. Oni koji bi ispaštali zbog nedoslednosti neprestano bi se borili za povratak starog sistema.

Pun i celovit socijalizam podrazumeva potpuno ukidanje novca, kupovine, prodaje i sistema nadnica.

To znači da zajednica mora sebi postaviti zadatak da obezbedi više nego što ljudi mogu da iskoriste, sve one stvari koje ljudi žele i koje su im potrebne, kada i kako to ljudi budu tražili.

Bilo koji sistem koji se zasniva na kupovini i prodaji podrazumeva zapošljavanje velikog dela stanovništva na neproduktivnom radu. Produktivni rad ostavljen je jednom delu ljudi, dok drugi deo troši energiju na održavanje prodavnica, banki, reklamiranja i raznih drugih razvoja u trgovini, koja u stvari zapošljavaju više od dve trećine ljudi danas.

6 Tekst „The Future Society“ prvobitno je objavljen u biltenu *One Big Union*, 2. avgusta 1923. godine

S obzirom na novčani sistem, sistem nadnica je neizbežan. Ako se stvari koje su potrebne i željene mogu dobiti samo plaćanjem, oni koji rade moraju biti plaćeni kako bi mogli sebi omogućiti sredstva za egzistenciju. Sistem nadnica uključuje institucije poput starosnih penzija, osiguranja u slučaju bolesti i nezaposlenosti, kao i penzije za udovce ili Zakon o siromaštvu. To podrazumeva da je veliki broj ljudi povučen iz produktivnog rada i da obavlja isključivo administrativni posao. Tako se proizvodi beskoristan rad i povećava se teret neproizvođača koje izdržavaju proizvodni radnici.

Štaviše, zadržavaju se društveni uslovi koji uopšte nisu u skladu sa komunističkim bratstvom. Sistem nadnica čini život radnika nesigurnim. Isplata nadnica podrazumeva moć koju neko službeno lice, ili lica, imaju da otpuste radnika.

Sve dok sistem nadnica opstaje, svako proizvodno preduzeće mora da se vodi po principu isplaćivanja. Stoga će ono težiti zapošljavanju što manje radnika, kako bi se manje trošilo na zarade. Takođe, težiće otpuštanju manje efikasnog radnika, koji, postajući nezaposlen, postaje još manje efikasan. Tako nastaje nezapošljiva klasa.

Postojanje sistema nadnica gotovo neizbežno dovodi do nejednakih plata; nadoknada za prekovremeni rad, bonusa, većih nadnica za rad koji zahteva posebne kvalifikacije. Klasne razlike su jednostavno razlike u obrazovanju, materijalnoj udobnosti i okruženju.

Kupovina i prodaja od strane vlade otvara prostor službenoj korupciji. Da bi se to kontrolisalo, stvaraju se visoko plaćene pozicije, kako se onima koji ih zauzimaju ne bi isplatile sitna krađa i korupcija.

Prevela Dušanka Milosavljević

Helen Keler

(1880—1968)

Helen Keler je rođena u imućnoj porodici u Alabami. Sa 18 meseci je preležala tešku bolest nakon koje je ostala slepa i gluva. Tokom prvih godina života sporazumevala se sa svojom porodicom pomoću ograničenog broja jednostavnih znakova, a kada je imala sedam godina njeni roditelji su doveli En Salivan da joj bude učiteljica i kućni tutor. Uz njenu pomoć Helen je naučila da čita i piše, što joj je otvorilo mogućnost da se obrazuje i komunicira sa ljudima. Završila je fakultet i postala aktivistkinja, borac za ljudska prava i govornica, a En Saliven je ostala njena prijateljica, pomoćnica i životni pratilac narednih pola veka.

Helen Keler je naučila čak i da izgovara reči, dve godine je radila sa glasovnim trenerom da bi postigla da njen glas bude što razgovetniji, ali i pored toga je osećala ogromnu tremu na javnim nastupima, na kojima su nakon njenih rečenica „prevodioci”, koji su bili bolje upoznati sa njenim govorom, ponavljali sve da bi je ljudi u publici razumeli. I pored svega ovoga uspela je da postane svetski poznata javna govornica, da obiđe više od 40 zemalja, da objavljuje tekstove u brojnim časopisima, kao i da napiše nekoliko knjiga. U Americi je vrlo rano postala izuzetno poznata i cenjena, njena životna priča o prevazilaženju fizičkih nedostataka postala je inspiracija za čitave generacije, zbog svoje upornosti, posvećenosti i

blagosti imala je status gotovo žive svete, o njoj su pisane knjige i drame, pravljene su pozorišne predstave i filmovi, ali najširoj javnosti predstavljena je gotovo uvek samo kao primer individualnog trijumfa nad sudbinom i borac za prava osoba sa invaliditetom. Međutim, jedan veoma značajan deo njenog života i njenih misli bio je posvećen političkim problemima. Od mladosti je verovala u ideju socijalizma, borila se za prava žena, radnika, crnaca i svih ugnjetavanih, agitovala je protiv rata i zalagala se za svetski mir, bila je članica socijalističke partije i više puta podržavala kandidature Judžina V. Debsa, a kada se razočarala u parlamentarne strategije socijalista, postala je članica *Industrijskih radnika sveta*, najradikalnije sindikalne organizacije u SAD na početku 20. veka. I pored svega ovoga, mediji su po pravilu njen politički angažman potpuno ignorisali ili su ga snishodljivo omalovažavali, pripisujući krivicu za njenu ideološku „naivnost” invaliditetu i nepoznavanju stvarnog sveta.

U svom najaktivnijem periodu Helen Keler je organizovala predavanja širom Amerike, veliki deo vremena je provodila na turnejama, radeći na propagiranju ideje društvene jednakosti, podržavala je i popularizovala gotovo sve veće štrajkove i radničke borbe tog vremena, a kada ju je u jednom intervjuu 1916. godine novinar pitao čemu je posvećena, revoluciji ili obrazovanju, odgovorila je: „Revoluciji. Ne možemo imati obrazovanje bez revolucije”.

Njeni politički stavovi su najčešće bili prožeti hrišćanskim sentimentom, a mislilac koji je najviše uticao na nju u pogledu duhovnosti bio je švedski filozof i mistik iz 18. veka, Emanuel Svedenborg. Boreći se protiv svih oblika dominacije jedne grupe ljudi nad drugima ona je isticala da se „Hristovo učenje ne može izmiriti sa bilo kojim oblikom ropstva”.

Iako su mediji, političari i istoričari sistematski pokušavali da pročiste i izbace svaki politički angažman iz slike koja je stvorena o Helen Keler, nepobitna je činjenica da ona nije bila samo gluva i slepa žena koja je naučila da čita, piše i govori, već da je bila i strastveni borac protiv nepravde, nejednakosti i eksploatacije, koja je svoja uverenja otvoreno iznosila u mnogim tekstovima i govorima, između ostalog i 1919. godine kada je rekla:

„Nekolicina poseduje mnoge, zato što se u njihovom vlasništvu nalaze sredstva za život za sve... Zemljom se upravlja u korist najbogatijih, u korist korporacija, bankara, zemljišnih špekulanata i eksploatatora radnika. Najveći deo čovečanstva predstavljaju radni ljudi. Dok god se poništavaju njihovi pošteni zahtevi za vlasništvom i kontrolom nad sredstvima za sopstveni život, ne možemo imati ni prava muškaraca, ni prava žena. Industrijsko ugnjetavanje melje najveći deo čovečanstva, kako bi preostali mali broj ljudi živeo lagodno.”

Saša Perić

Helen Keler

Pravo radnika⁷

(1912)

Šaljem uz ovo pismo ček koji mi je gospodin Dejvis poslao. Da li možete da ga date hrabrim devojkama koje tako odvažno rade na emancipaciji radnika u Litl Folsu?

Oni imaju moju najdublju naklonost. Njihova borba je i moja borba. Ako im je uskraćena plata od koje može da se živi, tada sam i ja prevarena. Dok su oni industrijski robovi, ja ne mogu biti slobodna. Moja glad se ne može utoliti dok oni nisu nahranjeni. Ja ne mogu da uživam u dobrim stvarima koje mi život donosi, ako su oni sputani i zapostavljeni. Želim da svi radnici ovoga sveta imaju dovoljno novca da mogu sebi da priušte sve što obezbeđuje normalan standard života – pristojan dom, zdravo životno okruženje, priliku za obrazovanje i rekreaciju. Želim da oni imaju istu sreću kakvu imam ja. Meni, koja sam gluva i slepa, pomognuto je da prevaziđem mnoge prepreke. Želim da se i njima podjednako velikodušno pomogne u toj borbi, koja po mnogo čemu podseća na moju.

Zacelo, ono što radnici zahtevaju nije nerazumno. Ne može biti nerazumno da se od društva traži jednaka šansa za sve. Ne može biti nerazumno da se zahteva zaštita žena i male dece, kao i poštena plata za sve koji daju svoje vreme i energiju industrijskim zanimanjima. Kada ćemo, zaista, shvatiti da smo svi povezani jedni sa drugima, da smo svi delovi jednog tela.

7 Pismo koje je Helen Keler u novembru 1912. godine napisala u znak podrške štrajkačima iz Litl Folsa (Little Falls) u američkoj državi Njujork. Radnici tekstilnih fabrika iz ovoga grada, uglavnom siromašni imigranti iz južne i istočne Evrope, štrajkovalisu 87 dana, protestujući protiv niskih plata i nebezbednih uslova rada, a u tom periodu došlo je i do više sukoba između radnika i policije.

Sve dok duh ljubavi prema našim bližnjima, bez obzira na njihovu rasu, boju ili veru, ne ispuni ovaj svet, ostvarujućiu našim životima i našim delima bratstvo među ljudima – sve dok veliko mnoštvo ljudi ne bude ispunjeno osećanjem da su odgovorni za dobrobit jedni drugih, društvena pravda nikada ne može biti ostvarena.

Preveo Saša Perić

Govor u Mont Kleru 1913. godine⁸

Pokušaću da vas nateram da osetite da niko od nas ne može da učini ništa kada je sam, da smo svi međusobno povezani. Meni se ne sviđa svet ovakav kakav jeste. Pokušavam da ga načinim malo više onakvim kakvim bih želela da bude. Možda mislite o tome kako sam bila slepa. Vi imate oči i posmatrate sunce, a ipak ste više slepi od mene.

Ovo čudo u meni napravile su ruke drugih ljudi. Bez moje učiteljice ja bih bila ništa. Bez vas bila bih ništa. Mi živimo jedni od drugih i jedni za druge. Svi smo mi slepi i gluvi dok nam se oči ne otvore za naše bližnje. Kada bismo imali pogled koji prodire do suštine ne bismo mogli da izdržimo ono što vidimo u današnjem svetu.

Zemlja, život i mašine pripadaju malom broju ljudi. Sav rad koji radnici obavljaju obezbeđuje im puko preživljavanje. Čudno je da ovo ne vidimo, a kada pak vidimo prihvatamo sa slepom poslušnošću. Ne uspevamo da shvatimo da bogati ljudi ne bi postojali kada bi radnici bili adekvatno plaćeni.

Bogataši su spremni da učine sve za siromašne, osim da im daju njihova prava. Kažu da radnici nisu dovoljno štedljivi. Ako radnici nisu dovoljno štedljivi i ako ne uspevaju da štede, to je zato što najveći deo onoga što proizvedu ide nekome drugom ko štedi umesto njih. U stvari, upravo rad siromašnih i neukih čini nas prefinjenima, a naš život udobnim.

8 Govor je održan na skupu u organizaciji Socijalističke partije u mestu Mont Kler, u američkoj državi Nju Džerzi, a objavljen je u časopisu *The New York Times* 7. februara 1913. godine. Reporter je uz tekst njenog predavanja napomenuo da je Helen Keler rođena slepa i gluva, da je naknadno naučila da govori i da je tom prilikom imala svoj debitantski govornički nastup pred publikom od gotovo 1.000 ljudi koja se okupila u lokalnoj školi. Dodao je uz to da su prisutni, posebno oni u zadnjim redovima, imali poteškoće da razumeju njen izgovor, ali da je bez obzira na to njen nastup bio izuzetan.

Nisam pesimista. Pesimista tvrdi da je čovek rođen u tami i za smrt. Ja verujem da je čovek stvoren za svetlost i da neće umreti. Svet je dobar i biće još mnogo bolji kada mi pomognete da ga načinim više onakvim kakvim ga želim.

Preveo Saša Perić

Meri Haris Džouns Majka Džouns (? – 1930)

Meri Haris Džouns je rođena u Korcu u Irskoj, a tačna godina njenog rođenja se ne zna, poznato je samo da je krštena 1837. godine. Nekoliko godina nakon njenog rođenja bila je prisiljena da zajedno sa svojom porodicom emigrira prvo u Kanadu, a zatim u SAD, zbog velike gladi koja je u tome vreme harala Irskom i zbog koje je više od milion porodica pobešlo tražeći spas u Severnoj Americi. Meri se školovala u Torontu, a nakon toga je radila kao učiteljica i krojačica, prvo u Mičigenu, zatim u Čikagu, a potom u Memfisu, gde je upoznala svog budućeg supruga, Džordža Džouns, člana sindikata železara. Venčali su se 1861. godine, dobili četvoro dece, a već 1867. godine njenu porodicu pogodila je tragedija, kada su zbog epidemije žute groznice umrli njen muž i sva njihova deca. Nakon ovoga vratila se u Čikago i otvorila krojačku radnju, ali 1871. godine zadesila ju je nova nesreća, kada je u velikom požaru izgorela njena radnja, kao i sve što je posedovala.

Tokom 1870—ih, Meri Haris Džouns postaje aktivna u radničkom pokretu, uključivši se u Vitezove rada, jednu od značajnijih i progresivnijih sindikalnih organizacija u Americi u 19. veku. Njen govornički talenat vrlo brzo postaje oćigledan i ona više od 50 narednih godina provodi kao agitator i organizator u borbi za prava radnika širom Amerike. Sa svojom specifičnom pojavom –

sitnog rasta, snežno bele kose, uvek u crnini — i vatrenim govorima, osvojila je srca radnika koji su joj nadenuli nadimak Majka Džouns, po kome je kasnije i ostala poznata.

Tokom više decenija, ona neumorno putuje sa kraja na kraj zemlje, pomaže u organizovanju tekstilnih radnika, rudara, železničara, radnika u železarama i svugde onde gde se rađao štrajk i postojala potreba za sindikalnom borbom. Pretpostavlja se da je učestvovala u stotinama štrajkova, delila je oskudicu sa samim radnicima, spavala u njihovim skromnim barakam, živela je u skladu sa sloganom „gde god postoji borba”, proterivana je iz brojnih gradova i hapšena više puta od gotovo bilo kog sindikalnog vođe tog vremena. Državni tužilac ju je jednom prilikom proglasio „najopasnijom ženom u Americi”. Učestvovala je u osnivanju *Socijal–demokratske partije* (1898) i *Industrijskih radnika sveta* (1905), a od početka 20. veka najviše pažnje posvećivala je organizovanju rudara, zbog čega je dobila i nadimak „anđeo rudara”. U američkom senatu su je jednom prilikom prozvali, rekavši da je ona „baba svih agitatora”, a ona je odgovorila: „Nadam se da ću poživeti dovoljno dugo da budem prababa svih agitatora”. Podržavala je uključivanje Afroamerikanaca u štrajkove, kao i žena i dece. Organizovala je žene rudara u timove koji su naoružani metlama blokirali štrajkbreherima prilaz rudnicima. Borila se za ukidanje dečijeg rada, pokušavala je da pokaže javnosti u koliko teškim uslovima žive i rade mnoga deca, ali pošto je shvatila da novine nisu zainteresovane da pišu o tome, da ih ne zanima to što su mnoga deca zbog rada u teškim uslovima postali invalidi ili izgubili prste, organizovala je čuveni marš dece do kuće američkog predsednika u Njujorku. Tokom protesta, deca su nosila transparente na kojima je pisalo: „Hoćemo da idemo u školu, ne u rudnik”.

Nije se borila za pravo glasa žena, zato što je glasanje smatrala nevažnim, a sifražetski pokret malograđanskom zanimacijom žena iz više i više srednje klase, zbog čega su joj kasnije neke članice feminističkog pokreta nepravedno prebacivale da se nije zalagala za prava žena. Njen odnos prema ovom pitanju možda se najbolje vidi u izjavi koju je jednom prilikom dala: „Ja nikada nisam imala pravo glasa, a dizala sam buru po čitavoj ovoj zemlji. Nije vam potrebno pravo glasa da biste dizali buru. Potrebna su vam uverenja i glas.”

Saša Perić

Majka Džouns
(*Meri Heris Džouns*)

Govor održan na skupu Ujedinjenih rudara Amerike (19. jul 1902.)⁹

Pitala sam se da li ovaj veliki skup proizvođača bogatstva istinski shvata značaj svoje sadašnje misije... Oči naroda Sjedinjenih Država, od jednog kraja do drugog, uperene su u vas, ali vi ste još jednom održali lekciju svetu i državnicima... da ćete se koristiti svim mirnim, uobičajenim metodama, pre nego što ustanete i uđete u konačni protest.

Ja sam jedna od onih koja bi, uzevši u obzir sve uslove, radije glasala za masovni protest. Želela bih da oni koji imaju moć – shvate ko su rudari, da shvate da kada rudari polože svoje krampove – staju sve industrije, a oni koji upravljaju tada bi razumeli koliko je rudar značajan faktor za njihov posao.

Ove borbe se moraju dobiti čak i ako je potrebna čitava zemlja da bi se u njima pobeđilo. Ove borbe protiv tlačitelja i kapitalista, protiv vladajućih klasa, moraju se dobiti makar morali svi mi za to da se borimo.

Ova generacija može da drema u tišini, ne osećajući svoju veliku dužnost i odgovornost, može se tiho odreći svojih sloboda. A u velikoj meri izgleda kao da je to i radila. Te slobode su ono za šta su se naši preci borili i za šta su krvarili. Oko nas se danas dešavaju stvari koje bi naše revolucionarne oce probudile iz grobova. Ljudi spavaju u tišini, ali to je san robova koji su čvrsto okovani za svoje gospodare. Ukoliko ova generacija preda svoje slobode, tada će rad naših predaka biti izgubljen i neće moći ponovo da oživi još dve naredne generacije. Tada će se možda ljudi probuditi i reći

9 United Mine Workers of America (UMWA) — Ujedinjeni rudari Amerike održali su konvenciju u julu 1902. godine kako bi odlučili na koji način da podrže štrajkove u Pensilvaniji i Zapadnoj Virdžiniji, a Majka Džouns je bila jedan od govornika.

svojim feudalnim gospodarima: „Mi se protivimo” i započneće jednu od onih revolucija do kojih dolazi ponekad kada rob oseća da nema nade i kreće da razbija društvo na komade.

Prijatelji moji, ono što želimo jeste solidarnost radnika. Ne želimo da pronalazimo mane jedni drugima, već da učvrstimo naše snage i da kažemo: „Moramo stajati zajedno; naši gospodari su međusobno povezani i mi moramo činiti isto.”

...

(Majka Džouns je potom ispričala kako je bila uhapšena kada je radila na organizovanju rudara u Zapadnoj Virdžiniji.) Na suđenju mi je sudija rekao da, ako budem otišla i ostala van države, načelno –ako budem dobra devojčica, on će me ostaviti na miru. Zamolila sam svog advokata da mu u moje ime kaže da me svi đavoli iz pakla ne mogu isterati iz Zapadne Virdžinije dok god imam dužnost koju tamo treba da obavim. Rekla sam da ostajem tu i da ništa neće uticati na moju odluku, čak i ako treba da umrem u zatvoru u Zapadnoj Virdžiniji.

Ovde i sada ću vas odmah upozoriti da kogod nije spreman da se usprotivi svim ovim silama bolje da se drži podalje od Zapadne Virdžinije; ne idite tamo, jer nam niste potrebni ukoliko niste spremni. Potrebni su nam borci, iako delujemo na miran način i u skladu sa Ustavom Sjedinjenih Država...

Prijatelji moji, morate emancipovati rudare Zapadne Virdžinije; oni treba da budu vaš barometar u budućnosti. Vi imate zadatak; idite hrabro kući i prihvatite ga se kao ljudi. Svako od vas bi trebalo da se postavi kao misionar, svako bi trebalo da izvrši svoju dužnost kao rudar i kao član ove organizacije. Izvršite svoju dužnost, takođe, kao građani Sjedinjenih Država, izvršite svoju dužnost kao ljudi koji osećaju odgovornost koja je na vama i zapamtite, prijatelji, da je bolje umreti kao slobodan čovek bez krune, nego kao krunisani rob. Vi i ja moramo da ustanemo protiv ove nepravde prema američkom narodu, pod kojom patimo u Zapadnoj Virdžiniji, Pensilvaniji i na drugim poljima.

Ovde sam da vam kažem da jedan od najboljih elemenata u ovom konfliktu u Zapadnoj Virdžiniji predstavljaju tamnoputi ljudi. Jedan od najboljih ljudi koje imamo je crnac. On zna šta je sloboda; on zna da su u danima koji su prošli, psi goniči jurili njegovog oca po planinama i da su ga rastrgli, on zna da je njegova rođena mama plakala i molila se za slobodu. Zbog ovih razloga on ceni svoju slobodu i spreman je da se bori za nju. Prijatelji moji, većini nas je rečeno da imamo slobodu, a mi smo poverovali ljudima koji su nam to rekli.

Sada, prijatelji moji, svi treba da radimo zajedno u harmoniji da bismo osigurali svoja prava. Ne tražite mane jedni drugima; radije stisnite ruke i vojujte bitku zajedno. Budite dosledni učenjima svojih predaka koji su se borili i krvarili i uzdigli staru zastavu, kako bismo uvek mogli uzvikujući da tražimo slobodu... Istorija rudara bila je gorka i bolna; on je putovao drumovima i puteljcima da bi izgradio ovu veličanstvenu organizaciju; i dopustite mi da vas molim u Božije sveto ime i u ime stare zastave – dozvolite da se ova organizacija koristi za uzdizanje ljudske rase, ali ne koristite je za uzdizanje samih sebe. Budite dosledni svojoj čovečnosti; budite verni svojoj zemlji; budite verni deci koja se još nisu rodila.

Želim da vam kažem ovde i sada, da bez obzira na to hoću li umreti u zatvoru ili van njega, želim da osetim u završnim časovima svog života da ste bili verni jedni drugima, da ste bili verni principima naših predaka. Ako tome ostanete verni, bitka će se završiti vašom pobedom.

Preveo Saša Perić

Volterin de Kler (1866—1912)

Volterin de Kler bila je anarhistička feministkinja i talentovana spisateljica koja je već za života zaradila reputaciju slobodne misliteljke, provokatorke i izazivačice nereda. Smatrala je da živeti život podrazumeva pobunu, neposlušnost, revolt, revoluciju, sve ono što je izraz nepristajanja na nepravdu.

„Prvi je čin naših života“, kako je pisala, „pobuna protiv roditelja“. U njenom slučaju to je značilo bežanje iz samostanske škole u koju su je roditelji poslali. Pobuna protiv odluke majke, iz abolicionističke porodice, i oca, francuskog imigranta iz redova radničke klase koji je zaradio američko državljanstvo boreći se u građanskom ratu, odvela je Volterin u ateizam i ojačalo njene debatne veštine. Smatrala je da samostani i religija okivaju lancima brilijantne intelektualne potencijale ljudi.

Njena posvećenost anarhizmu učvršćena je nakon nepravednog pogubljenja grupe čikaških anarhista koji su optuženi za bacanje bombe tokom protesta za osmočasovno radno vreme 1886. godine u Čikagu. Zalagala se za *anarhizam bez prideva* koji nije ni individualistički, ni komunistički. Ovaj pristup je razvijen kako bi se formirala zajednička platforma za suprotstavljene struje u pokretu da bi se zajednički borile protiv kapitalizma. Prešla je put od promovisanja nenasilnog anarhizma do zalaganja za direktnu akciju

i nasilnu borbu kao jedini način suprotstavljanja daleko nadmoćnijem neprijatelju. U svom radu kritikovala je srednjoklasni intelektualizam anarhističkog pokreta, smatrala je da rad anarhističkog pokreta treba da bude među siromašnima i obespravljenima, a ne da se svodi na međusobno tapšanje po leđima među intelektualnom elitom.

U brojnim tekstovima povezivala je brak sa silovanjem, a ne sa prostitucijom, osuđivala je tiraniju muškaraca koja se naziva ljubavlju i koja podrazumeva rađanje i odgajanje dece koju žene možda ne žele. Odbacivanjem institucije braka razvila je opštu kritiku institucija i društvenih uloga i osuđivala je socijalno puritanstvo koje je obscenim smatralo informacije o kontroli rađanja.

Principe koje je propovedala beskompromisno je poštovala i u svom životu. Zbog odluke da ne živi sa ocem svog deteta sin joj je bio oduzet i dat na brigu ocu. Sina nije videla 17 godina. Nakon atentata koji je preživela i koji je ozbiljno ugrozio njeno već narušeno zdravlje nije podnela tužbu protiv atentatora. Smatrala je da je tom čoveku potrebna pomoć u rešavanju problema sa psihičkim zdravljem, a ne oduzimanje slobode i zatvaranje u kaznenim institucijama.

Volterin de Kler je bila veoma popularna među svojim savremenicama. To pokazuje komentar čuvene anarhističke feministkinje Eme Goldman koja ju je opisala kao jednu od najvećih američkih anarhistkinja.

Ana Vilenica

Direktna akcija

(1912)¹⁰

~ fragmenti ~

Direktna akcija... kroz pogrešno razumevanje ili namerno pogrešno predstavljanje... odjednom je počela da se interpretira među narodom kao „nasilni napad na život i privatno vlasništvo”. Ova interpretacija je posledica neznanja ili neiskrenosti novinara, ali je dovela do toga da se mnogi zainteresuju za direktnu akciju.

U stvari, oni koji je na tako strastven način i neumereno osuđuju otkriće prilikom istraživanja da su i sami mnogo puta praktikovali direktnu akciju i da će to činiti ponovo.

Svaka osoba koja je ikada pomislila da ima pravo da nešto izjavi i koja je odvažno to izjavila, sama ili zajedno sa drugima koji su delili njena ubeđenja, praktikovala je direktnu akciju...

Svaka osoba koja je ikada imala plan da nešto uradi i to je uradila, ili koja je svoj plan izložila drugima i zadobila njihovo poverenje da to urade sa njom, praktikovala je direktnu akciju. Svi zadrugarski eksperimenti u svojoj suštini predstavljaju direktnu akciju.

Svaka osoba koja je ikada u životu imala razmiricu sa nekim i koja je otišla toj osobi direktno kako bi razmiricu rešila, ili sa planom pomirenja ili sa nečim drugim, praktikovala je direktnu akciju. Primeri takvih akcija su štrajkovi i bojkoti...

10 Članak „Direktna akcija” iz 1912. godine, izvorno je objavljen kao brošura u izdanju Majke Zemlje Eme Goldman. Volterin de Kler je umrla nekoliko meseci kasnije, u četrdeset petoj godini života, delom zbog posledica ranjavanja u atentatu koji je preživela pola godine ranije.

Takve akcije, uopšteno govoreći, nisu posledica nečijeg promišljanja o vrednostima direktnosti i indirektnosti, već su spontane reakcije onih koji se osećaju potlačeno u određenoj situaciji. Drugim rečima, svi ljudi najveći deo vremena veruju u principe direktne akcije i praktikuju je. Međutim, većina ljudi takođe praktikuje i indirektnu ili političku akciju. Oni praktikuju obe ove stvari u isto vreme, bez mnogo analiziranja. Samo mali broj ljudi izbegava političku akciju pod bilo kojim okolnostima, ali ne postoji osoba, zaista nijedna, koja bi mogla da izbegne direktnu akciju u potpunosti...

Ko su oni koji su posvećeni direktnoj akciji po suštini svojih uverenja? Pa oni koji ne pružaju otpor, upravo oni koji uopšte ne veruju u nasilje! Nemojte napraviti grešku da pomislite da tvrdim da direktna akcija znači nepružanje otpora; nipošto. Direktna akcija može biti ekstremno nasilje ili može biti mirna kao mirna voda koja meko teče. Ono što pokušavam da kažem jeste da istinski poslušni mogu da veruju samo u direktnu akciju, nikako u političku akciju. Osnova svake političke akcije je prinuda; čak i kada radi dobre stvari, Država se u suštini oslanja na palicu, na pištolj ili na zatvor, kako bi posedovala moć da ih sprovede.

Upravo pomoću direktnih dela i zbog direktnih dela pionira društvene promene, bilo da su miroljubive ili ratoborne prirode, ljudska svest, svest masa, budi se za neophodnost promene. Bilo bi glupo tvrditi da politička akcija nije donela ništa dobro; dobre stvari ponekada dolaze tim putem. Ipak, to se nikada ne događa pre pojave individualne pobune, koju prati masovna pobuna, čime se iznudi promena. Direktna akcija je uvek krik i pokretač pomoću kog velika masa ravnodušnih postaje svesna da je tlačenje sve neizdrživije.

Tlačenje postoji sada u našoj zemlji – ne samo u ovoj zemlji, već i u svim delovima sveta koji uživaju veoma pomešane blagoslove civilizacije. Totalno ropstvo iznedrilo je kako direktnu akciju tako i političku akciju. Određeni procenat stanovništva proizvodi materijalno bogatstvo od koga svi mi ostali živimo; na isti taj način je 4.000.000 crnih robova izdržavalo čitavu masu parazita iznad njih. Ovo su zemljoradnici i industrijski radnici.

Kroz nepredviđen i nepredvidiv rad institucija koje niko od nas nije stvorio, već smo ih zatekli po dolasku, ti radnici, apsolutno najneophodniji segment

čitave društvene strukture, bez čijeg rada niko ne može da jede, da se oblači ili da obezbedi krov nad glavom, upravo su oni koji dobijaju najmanje za jelo, oblačenje i stanovanje — da ne govorimo o drugim društvenim dobrobitima kojima smo mi ostali opremljeni, kao što su obrazovanje ili umetničko zadovoljstvo.

Ti radnici su se udružili, na ovaj ili onaj način, kako bi videli kakva poboljšanja uslova života mogu da dobiju, prvenstveno kroz direktnu akciju, a zatim i kroz političku akciju; organizovali su se kako bi od gospodara osvojili na ekonomskom polju malo bolju nadnicu, malo bolje uslove, malo kraći radni dan; ili s druge strane, kako bi se usprotivili smanjenju nadnica, pogoršanju uslova rada ili produženju radnog dana... Oni nisu bili deo nijedne politike kada su se organizovali, već su se povezali oko sopstvene inicijative za direktnu akciju, bilo pozitivne ili defanzivne.

Štrajk je njihovo prirodno oružje, ono koje su sami skovali. Gazda se plaši direktnog udara štrajkom u devet od deset slučajeva. (Naravno da postoje situacije u kojima se gazda raduje štrajku, ali one su retke.) Razlog zbog koga se boji štrajka nije njegov strah da neće uspeti da ga uguši, već prosto i jednostavno zato što ne želi da mu se posao prekida. Obični gazda se ne plaši mnogo „klasno—osveštenog glasanja”; mnogo je pogona u kojima možete da govorite o socijalizmu ili bilo kom drugom političkom programu po ceo dan; ali ako počnete da pričate o sindikalizmu možete odmah očekivati da vas otpuste ili u najmanju ruku da vas upozore da ćutite. Zašto? Ne zato što je gazda mudar i zna da je politička akcija močvara u koju se radnik zaglavio ili zato što razume da politički socijalizam brzo postaje pokret srednje klase; nipošto. On smatra da je socijalizam loša stvar, ali to je dosta daleka stvar. On zna da će ako se njegova proizvodna jedinica sindikalizuje probleme imati odmah. Radnici će mu biti buntovni, imaće troškove unapređenja uslova rada u fabrici, moraće da zadrži radnike koji mu se ne dopadaju, a u slučaju štrajka može očekivati štetu na mašinama i na radnim objektima...

Kao što sam ranije istakla, neko dobro povremeno dolazi i kroz političku akciju — ne nužno ni kroz delovanje partije radničke klase. Ipak, vrlo sam ubeđena da na dobre stvari koje se povremeno postignu na ovaj način, kao

odgovor dolazi daleko više zla; a isto tako sam ubeđena da se kao rezultat direktne akcije povremeno desi nešto loše, ali da dobra ima neuporedivo više.

Skoro svi zakoni koji su prvobitno osmišljeni za dobrobit radnika, pretvorili su se u oružje u rukama njihovih neprijatelja, ili su postali mrtvo slovo na papiru, ukoliko radnici nisu direktno nadgledali njihovu primenu. Tako da se, na kraju, moraju osloniti na direktnu akciju. Dobar primer izvlačenja debljeg kraja predstavlja *Zakon protiv trustova* koji je trebalo da služi interesima naroda, a posebno interesima radničke klase. Dve nedelje nakon donošenja ovog zakona, kao odgovor na štrajkove u Ilinoisu, oko 250 sindikalnih vođa je pozvano da odgovora na optužbe za formiranje trusta.

Ipak, zlo koje donosi vera u indirektnu akciju mnogo je štetnije od ovakvih manjih poraza. Najveće zlo je u tome što uništava inicijativu, guši individualni duh pobune, uči ljude da se oslanjaju na nekog drugog za one stvari koje bi trebalo sami da urade; na kraju čini prirodnom pogrešnu ideju održavanja pasivnosti sve dok se ne stvori većina, koja bi onda svojom magijom trebalo da transformiše pasivnost u energiju. Odnosno, ljudi koji su izgubili naviku da sami štrajkuju za sebe, koji su se potčinili svakoj nepravdi čekajući da se pojavi većina, iznenada treba da se preobrazu u ljudski eksploziv kroz proces pukog nagomilavanja!

Potpuno se slažem sa idejom da životni resursi, sva prirodna bogatstva zemlje i oruđa neophodna za zadružnu proizvodnju, moraju da postanu slobodno dostupna svima. Ono što je sigurno jeste da sindikati moraju da prošire i prodube svoje ciljeve ili će propasti, takođe sam sigurna da će ih logika situacije naterati da to postepeno uvide. Moraju da nauče da se radnički problem ne može rešiti kažnjavanjem štrajkbrehera, dok god njihova sopstvena politika ograničavanja članstva visokim članarinama ne prestane da proizvodi štrajkbrekere. Moraju da nauče da put rasta nije u povećanju nadnica, već u smanjenju broja radnih sati, što će omogućiti povećanje broja članova i prihvatanje svakog ko je spreman da se priključi. Moraju da nauče da, ako žele da dobijaju, bitke svi radnici moraju da deluju zajedno, da deluju brzo (bez obaveštavanja gazdi) i da zadrže vlastitu slobodu da tako deluju u bilo kom trenutku. Na kraju, moraju da nauče da čak i tada (kada stvore potpunu organizaciju) neće dobiti ništa trajno ukoliko ne štrajkuju za sve — ne za nadnicu, ne za minorna poboljšanja,

već za sva prirodna bogatstva na zemlji. I da nastave sve do direktne eksproprijacije svega!

Moraju da nauče da njihova snaga ne leži u glasanju, već u moći da zaustave proizvodnju.

Ono što radnička klasa može kroz iznenadni prekid rada da pokaže klasi posednika, jednom kada izraste u konsolidovanu organizaciju, jeste da se celokupna socijalna struktura zasniva na njihovom radu; da je imovina drugih apsolutno bezvredna bez aktivnosti radnika, da su takvi protesti i štrajkovi inherentni sistemu privatne svojine i da će se ponavljati dok god se cela stvar ne napusti – a kada se to dogodi, efektivno će se nastaviti ka eksproprijaciji.

Prevela Ana Vilenica

Elizabet Grli Flin

(1890–1964)

Elizabet Grli Flin odrastala je u socijalističkoj porodici i već u ranoj mladosti posećivala je okupljanja u socijalističkom klubu u Harlemu. Prvi put se popela na govornicu 1906. godine u Njujorku, održavši govor u kome je kritikovala kapitalizam i proklamovala dolazak novog doba za slobodu žena. Imala je tada samo 15 godina. Iste godine postala je članica *Industrijskih radnika sveta* (Industrial Workers of the World – IWW), a vrlo brzo je postala prepoznata kao izuzetna javna govornica i odlična organizatorica. Posvetila je život kreiranju socijalističke Amerike, u kojoj neće biti „siromaštva, eksploatacije, pohlepe i nepravde”.

Tokom svog članstva u *Industrijskim radnicima sveta* organizovala je kampanje među tekstilnim radnicima, rudarima, ugostiteljskim radnicima, hapšena je mnogo puta, a Teodor Drajer, koji je tada radio kao novinar, nazvao ju je „Jovankom Orelankom sa Ist Sajda”.

Za vreme velikog štrajka u Lorensu u Masačusetsu 1912. godine, u kome je učestvovalo 14.000 tekstilnih radnika, Elizabet Grli Flin je došla kao pomoć, zajedno sa „Velikim Bilom” Hejvudom, vođom *Industrijskih radnika sveta*. Učestvovali su na desetak sastanaka dnevno, pošto su radnici, pretežno migranti, govorili 25 različitih jezika. Zbog gladi i policijske brutalnosti

doneta je odluka da se deca radnika pošalju van grada i da borave u porodicama koje su se dobrovoljno javile da pomognu ovu borbu, a Grli Flin je bila zadužena za evakuaciju dece.

Nakon završetka Prvog svetskog rata, gotovo milion radnika širom Amerike bilo je u štrajku. Vlasti su započele direktan napad na radnike i radnički pokret, vršene su racije i upadi na sastanke i u domove sindikalnih vođa, samo tokom jedne noći uhapšeno je 10.000 muškaraca i žena, stotine ljudi je deportovano, na hiljade je uhapšeno zbog protivljenja ratu, čime je zadan veliki udarac radničkom pokretu.

Godine 1920. Elizabet Grli Flin je učestvovala u osnivanju Američkog saveza za građanske slobode, organizovala je kampanju za oslobađanje Saka i Vancetija, dvojice anarhista koji su u nameštenom procesu osuđeni na smrtnu kaznu, a 1936. godine postala je članica Komunističke partije, u okviru koje je deset godina vodila žensku komisiju i redovno pisala članke za partijski časopis *Daily Worker*.

Čitavog života se zalagala za prava žena, jednaku platu, pravo na kontrolu rađanja, glasačko pravo i kritikovala je sindikate zato što su u njihovom rukovodstvu dominirali muškarci i zato što njihove aktivnosti nisu odražavale potrebe žena.

Godine 1942. kandidovala se za kongres i osvojila 50.000 glasova. Tokom Makartijevog progona komunista uhapšena je 1951. godine i provela je u zatvoru više od dve i po godine. Nakon izlaska iz zatvora nastavila je aktivnost u Komunističkoj partiji, a 1961. godine postala je predsednica partije.

Umrla je tokom posete Sovjetskom savezu 1964. godine. Na Crvenom trgu su joj sovjetske vlasti organizovale državnu sahranu, kojoj je prisustvovalo 25.000 ljudi, a povorka je pored njenog kovčega prolazila osam sati.

...

Dok je bila aktivna u *Industrijskim radnicima sveta*, Elizabet Grli Flin se sprijateljila sa Džoom Hilom, aktivistom i autorom nekih od najlepših i najpoznatijih aktivističkih pesama, od kojih su mnoge objavljene u čuvenoj

„Maloj crvenoj pesmarici” (Little Red Songbook), koja je štampana u milionima primeraka. Kada je Hil 1915. godine pod sumnjivim okolnostima optužen za ubistvo i osuđen na smrt, Grli Flin ga je posetila u zatvoru, a sledećeg dana on joj je poslao kopiju pesme „The Rebel Girl” koju je posvetio njoj. Poslednja strofa ove pesme glasi:

„Da, njene ruke su možda ogrubele od rada
I njena haljina možda nije prefinjena
Ali srce kuca u njenim grudima
Koje je verno njenoj klasi i njenom rodu
I derikože drhteći stahuju
Kada će buknuti njen prkos i otpor
Jer jedina i istinska dama
Jeste devojka buntovnica.”

Neposredno pre svog pogubljenja, Hil je poslao poruku „Velikom Bilu” Hejvudu u kojoj je napisao: „Ne gubite vreme na tugovanje. Organizujte!”¹¹

Saša Perić

11 Ovaj slogan se na engleskom običino navodi u skraćenoj verziji: „Don't mourn, organize!”

Elizabet Grli Flin

Sabotaža

(1916)

U poslednje vreme, interesovanje za sabotažu u Sjedinjenim Državama razvilo se povodom slučaja Frederika Samnera Bojda u državi Nju Džersi, kao posledica štrajka u Petersonu. Pre njegovog hapšenja i osude za zagovaranje sabotaže, malo se ili gotovo ništa nije znalo u Sjedinjenim Državama o ovoj specifičnoj radničkoj taktici. Sada se pojavila dvostruka potreba za zagovaranjem sabotaže: ne samo da bi se objasnilo šta sabotaža znači za radnike u njihovoj borbi za bolje uslove, već i da bi se obrazložilo sve što je naš kolega—radnik Bojd rekao. Stoga želim prvenstveno da objasnim sabotažu, da objasnim njen dvostruki značaj, prvi u svetlu korisnosti, a drugi — legalnosti.

NJENA NUŽNOST U KLASNOM RATU.

Neću pokušavati da opravdam sabotažu po bilo kom moralnom osnovu. Ako radnici smatraju da je sabotaža neophodna, to je već čini moralnom. Njena neophodnost je razlog njenog postojanja. Za nas bi apsurdno bilo diskutovati o moralnosti sabotaže isto koliko i diskutovati o moralnosti štrajka ili moralnosti same klasne borbe. Da bismo razumeli sabotažu ili je uopšte prihvatili, neophodno je da prihvatimo koncept klasne borbe. Ako veruješ da između radnika sa jedne i njihovih poslodavaca sa druge strane postoji mir, da je to harmonija kakva postoji među braćom, te da su posledično, kakvi god se štrajkovi i blokade pojavili, sve to porodične zađevice, ako veruješ da se može doći do tačke u kojoj i poslodavac dobija dovoljno i radnik dobija dovoljno, do tačke prijateljskog podešavanja industrijskog rata, tarifa i ekonomske distribucije, onda za tebe ne postoji opravdanje niti objašnjenja sabotaže koje bi ti bilo razumljivo. Sabotaža je jedno oružje u arsenalu koji radnicima stoji na raspolaganju u klasnoj borbi. Kako postaje sve inteligentniji, radnički pokret shvata da to mora koristiti

kako bi bilo šta postigao, da ni pozivi na saosećajnost, ni apstraktna prava neće stvoriti bolje uslove. Uzmimo na primer industrijsko postrojenje kao što je fabrika svile u kojoj muškarci, žene i mala deca rade deset sati dnevno za prosečnu nadnicu od šest do sedam dolara nedeljno. Može li se nadati bilo ko od njih ili odbor koji ih sve zastupa da će podstaći kapitalistu da obezbedi bolje uslove računajući na njegovu saosećajnost, tako što će mu govoriti o svojoj patnji, teškoćama i siromašnom životu, ili mogu li to učiniti apelujući na njegov osećaj za pravdu? Pretpostavimo da jedan radnik ili radnica ode kod poslodavca i kaže: „Svakoga dana, kao nadničar u ovoj fabrici, u punom kapacitetu pravim ogromno bogatstvo i pravda zahteva da mi daš najmanje pola”. Poslodavac bi ga verovatno sklonio u najbližu ludnicu. Smatrao bi ga suviše opasnim kriminalcem da bi ga pustio u zajednicu. Ni saosećajnost ni pravda ne utiču na gazde. Ali snaga utiče. Ako odbor može otići kod gazde sa ovakvim ultimatumom: „Mi predstavljamo sve muškarce i žene u ovoj fabrici. Oni su organizovani u sindikat kao što si ti organizovan u udruženje proizvođača. Sastali su se i formulisali u tom sindikatu zahteve za bolje radno vreme i nadnice i neće raditi ni jedan dan duže ako ih ne mogu dobiti. Drugim rečima, oni povlače svoju snagu kao proizvođači bogatstva iz tvog postrojenja i prisiliće te ovim povlačenjem svoje snage, da udovoljiš njihovim zahtevima,” takva vrsta ultimatumu upućena poslodavcu obično nailazi na potpuno drugačiji odgovor, a ako je sindikat dovoljno snažno organizovan i u stanju da dobro pritisne svojim pretnjama, obično postigne ono što suze i molbe nikada nisu mogle postići.

Verujemo da je klasna borba koja postoji u društvu izražena u ekonomskoj moći gospodara na jednoj strani i rastućoj ekonomskoj moći radnika na drugoj — sučeljenim sad i iznova, ali sučeljenim u stalnom svakodnevnom konfliktu oko toga ko će imati veći udeo proizvoda rada i potpuno vlasništvo nad sredstvima za život. Gazda želi duže radno vreme, inteligentan radni čovek želi da ono bude kraće. Gazda želi niske nadnice, inteligentan radni čovek želi visoke nadnice. Gazdu ne zanimaju sanitarni uslovi u fabrici, jedino ga interesuje kako da održi troškove proizvodnje na minimumu; inteligentan radni čovek je zainteresovan, bez obzira na troškove, za ventilaciju, higijenu i osvetljenje koji će uticati na njegovu fizičku dobrobit. Sabotaža je za klasnu borbu ono što je gerilsko ratovanje za bitku. Štrajk je otvorena bitka klasnog rata, sabotaža je gerilska borba, svakodnevno ratovanje između dve suprotstavljene klase.

OPŠTE FORME SABOTAŽE.

Sabotaža je prihvaćena 1897. godine od strane Opšte federacije rada Francuske¹² kao prepoznatljivo oružje u njihovoj metodi vođenja borbe sa vlasnicima. Međutim, sabotaža kao instinktivna odbrana postojala je znatno pre nego što je zvanično prepoznata od strane bilo koje radničke organizacije. Sabotaža primarno označava: smanjivanje efikasnosti. To znači ili otaljivati i ometati kvantitet kapitalističke proizvodnje, ili zabašuriti na nivou veštine rada i tako uticati na kvalitet, ili pružati loše usluge. Sabotaža nije fizičko nasilje, sabotaža je unutrašnji, industrijski proces. To je nešto što podrazumeva borbu unutar četiri zida fabrike: sve tri forme sabotaže – uticanje na kvalitet, kvantitet i uslugu – imaju za cilj da utiču na profit vlasnika. Sabotaža je sredstvo napada na profit kapitaliste sa svrhom da ga primora da odobri određene uslove, kao što i štrajk radnika ima svrhu da ga na to prinudi. To je prosto druga forma prinude.

Ima mnogo načina ometanja efikasnosti, kvarenja kvaliteta i kvantiteta proizvodnje: i motivacija je različita – postoji sabotaža vlasnika kao i radnika. Vlasnici utiču na kvalitet proizvodnje, na kvantitet proizvodnje, utiču na zalihe, kao i na vrstu robe, sa svrhom uvećanja profita. Ali ova forma sabotaže, kapitalistička sabotaža, je antisocijalna, zato što donosi dobro samo manjini na račun većine, dok je sabotaža radničke klase izrazito društvena, svrha joj je da koristi mnogima, na račun nekolicine.

Sabotaža radničke klase direktno je usmerena „na gazdu” i njegov profit, iz uverenja da je to njegova religija, njegov sentiment, njegov patrotizam. Sve je fokusirano na njegov novčanik i ako napadaš baš to, onda napadaš najosetljiviju tačku njegovog celokupnog moralnog i ekonomskog sistema.

MANJA PLATA, MANJE RADA. „CA CANNY” (POLAGANO)

Sabotaža usmerena na kvantitet je vrlo stara stvar, nazvana po škotskom izrazu „polagano” (ca canny). Svi inteligentni radnici su je isprobali u nekom

12 Confédération Générale du Travail (CGT), jedna od najznačajnijih sindikalnih organizacija u Francuskoj u to vreme

trenutku, kada su bili primorani da rade suviše teško i suviše dugo. Škotski lučki radnici štrajkovali su 1889. godine i taj štrajk je propao, ali kada su se ponovo vratili na rad poslali su cirkularno pismo svakom lučkom radniku u Škotskoj i u ovom pismu izneli su svoje zaključke i iskustva iz gorkog poraza. Ovo je bio smisao pisma. „Vlasnici vole štrajkbrehere, uvek su hvalili njihov rad, govorili su kako su mnogo bolji od nas, kako ih plaćaju duplo više no što su ikad plaćali nas; hajde onda da se vratimo sada nazad na dokove odlučni da činimo isto, kako je to vrsta radnika koju vole i vrsta rada koju odobravaju. Pušaćemo bačve vina svuda po dokovima kao što štrajkbreheri rade. Padaće nam velike kutije sa osetljivom robom nasred pristaništa, kao što se to dešava štrajkbreherima. Radićemo isto tako smotano, tako sporo i tako destruktivno kako štrajkbreheri rade. I videćemo koliko dugo naši poslodavci mogu da izdrže takvu vrstu rada.” Samo par meseci je prošlo tokom kojih su ovim sistemom sabotaze dobili sve za šta su se borili, a što nisu mogli da dobiju putem štrajka. To je bila prva otvorena objava sabotaze u zemljama engleskog govornog područja.

Jednom sam čula da moj deda priča kako je neki stari čovek došao da radi na železnici, a gazda mu je rekao: „Dobro, šta umeš da radiš?”

„Mogu da radim gotovo sve”, rekao je taj veliki brundavi drugar.

„Dobro”, rekao je gazda, „barataš li pijukom i lopatom?”

„O, da, naravno. Koliko plaćaš za taj posao?”

„Dolar na dan.”

„To je sve? Dobro onda. Prilično mi je potreban posao. Pretpostavljam da ću ga prihvatiti.” Onda je uzeo svoj pijuk i ležerno otišao da radi. Uskoro mu je prišao gazda i kazao:

„Kaži, možeš li da radiš malo brže?”

„Naravno da mogu.”

„Pa zašto onda ne radiš?”

„Ovo je moja brzina za dolar na dan.”

„Dobro” kazao je gazda, „hajde da vidimo kako izgleda brzina za 1,25 dolara na dan”

Išlo je malo bolje. Onda je gazda rekao, „Hajde da vidim kako izgleda brzina za 1,50 dolara na dan.” Čovek mu je pokazao. „To je bilo dobro”, kazao je gazda, „pa možda ćemo naručiti tu brzinu od dolar i po na dan.” Čovek mu

je potom drage volje otkrio da brzinom od 2 dolara na dan prosto „zuji”. Dakle, kroz ovu instinktivnu vrstu sabotaže jedan siromašni čudni radnik na železničkoj pruzi u Mejnu bio je u mogućnosti da postigne za sebe povišicu sa 1 na 2 dolara na dan. Čitali smo o grupama italijanskih radnika, šta rade kada šef smanji plate, znate, obično su šefovi Irci ili Amerikanci i vole da uzmu par dolara na dan sa strane za sebe, pa sporadično skrešu platu ljudima, bez konsultacije sa vlasnicima i udare tako po džepu... Jedan šef smanjio je dnevnicu na 25 centi. Sledećeg dana došao je na posao i uočio da je količina uklonjene prljavštine bila srazmerno manja. Postavio je nekoliko pitanja:

„Šta se dešava?”

„Ja ne razume engleski” – niko od njih nije hteo da odgovori.

Tako je on proveo dan dan idući uokolo i pokušavajući da nađe nekog ko može da govori i da mu kaže u čemu je problem. Konačno je pronašao jednog čoveka koji mu reče: „Vidiš šefe, ti krešeš platu, mi krešemo posao.”

To je bila ista forma sabotaže — smanjenje kvantiteta proizvodnje proporcionalno visini primljene plate. Bio je jedan indijanski propovednik koji je otišao na fakultet i uspevao da skrpi za život propovedajući sa strane. Neko mu je rekao: „Džone, koliko si plaćen?”

„O, samo 200 dolara godišnje.”

„Pa, prokleta je jadna ta plata Džone.”

„Pa”, rekao je on, „Prokleta je jadna i propoved.”

Ovo je takođe ilustracija oblika sabotaže koju vam sada opisujem, ta „polagano” forma sabotaže, pod sloganom „samo polako”, od vrste „otaljaj malo, ne radi tako marljivo”, a to je obrnuto od onoga što kaže slogan Američke federacije rada, te „najsigurnije, najzdravije i najkonzervativnije” organizacije rada u Americi. Oni veruju u „poštenu nadnicu za pošten dan rada”. Sabotaža je nepošten dan rada za nepoštenu nadnicu. To je pokušaj radnika da ograniči svoju proizvodnju proporcionalno naknadi koju dobija. Ovo je samo jedna forma sabotaže.

KVARENJE KVALITETA ROBE.

Drugi oblik sabotaze je namerno kvarenje kvaliteta robe. I ovde učimo mnogo lekcija od naših gazdi, isto kao što učimo kako da ograničimo kvantitet. Znete da svake godine na zapadnoj obali Sjedinjenih Država ima voća i žitarica koji se proizvedu, a nikad ne stignu do tržišta; banane i pomorandže trule na zemlji, čitavi tovari voća bacaju se u okean. Ne zato što nikome ne treba ova hrana i ne bi se mogla iskoristiti u velikim gradovima istoka, već zato što klasa kapitalista radije uništava ogromne količine kako bi održala cenu u gradovima kao što su Njujork, Čikago, Baltimor i Boston. Kada bi poslali sve banane koje se proizvedu na zapadnoj obali Sjedinjenih Država, mogli bismo ih kupovati verovatno po ceni od tri za cent. Ali uništavanjem velike količine, oni su u mogućnosti da održe cenu od dve za pet centi. Ovo se primenjuje i na krompir, jabuke i mnoge druge osnovne namirnice koje su potrebne većini ljudi. Ipak, ako radnik proba da primeni isti princip, istu teoriju, istu taktiku kao i njegov gazda, suočavamo se sa različitim vrstama sitničavih moralnih primedbi.

BOJDOV SAVET ROBOVIMA U FABRICI SVILE.

Tako je dakle sa kvalitetom. Uzmimo primer Frederika Samnera Bojda, za koji svi treba da budemo istinski zainteresovani, jer je očigledno da će Frederik Samner Bojd biti "žrtveno jagnje" vlasti u Nju Džersiju. Dakle, oni žele krv, žele žrtvu. Ako ne mogu dobiti nikog drugog, rešeni su da uhvate Bojda, kako bi ostvarili dvostruki cilj, da zaplaše radnike Petersona, što veruju da mogu, kao i da sabotazu unesu u zakon, da njeno zagovaranje i praktikovanje učine ilegalnim. Bojd je ovo rekao: „Ako se vratiš na rad i zatekneš štrajkbrehere kako rade pored tebe, treba da staviš malo sirćeta na zupčanik razboja kako bi ga onespobio”. Uhapsili su ga na osnovu zakona koji zabranjuje nagovaranje da se uništava privatna svojina. Savetovao je radnike koji se bave bojenjem da uđu u postrojenja za bojenje i da koriste određene hemikalije koje bi svilu učinile takvom da ne može da se tka, što je zvučalo krajnje strašno u novinama i na sudu. Ali ono što ni novine ni sud nisu uzeli u obzir jeste da se iste te hemikalije već koriste u bojenju svile. Nije nova stvar to što je Bojd zagovarao, to je nešto što se

već koristi u svakom postrojenju za bojenje u Petersonu, ali se koristi za poslodavce, a ne za radnike.

„MINIRANJE” SVILE.

Dopustite da vam dam konkretnu ilustraciju onoga na šta mislim. Pre sedamdeset pet godina, kada se od svile tkalo platno, od koluta svile bi se izradila čista, obojena tkanina, a parče svile koje se napravi trajalo bi 50 godina. Vaša baka je mogla da ga nosi kao venčanicu. Vaša majka je mogla da ga nosi kao venčanicu. A onda bi ti, čitateljko, ako bi bila dovoljno srećna da se udaš, mogla da je obučeš kao venčanicu. Ali svila koju danas kupujete nije obojena čistom bojom i istkana u čvrst i postojan proizvod. Kada jedna funta svile ode u postrojenje za bojenje, obično iz nje izađe kao da je teška tri do petnaest funti. To je zbog toga što se, pored bojenja, odvija jedan dodatni i nepotrebn proces koji se vrlo slikovito naziva „miniranje”. Svila se otežava. Stavljaju se rastvori kalaja, rastvori cinka, rastvori olova. Ako biste čitali časopise *Američke asocijacije proizvođača svile* pronašli biste tamo savete za vlasnike postrojenja za bojenje o tome koje soli su najprikladnije za otežavanje tkanine. Pročitali biste oglas, verovatno ste ga videli ponovo odštampanog u časopisu „Materijali” iz decembra 1913, oglas o fabrici svile, Ešli & Bejlis u Petersonu, na primer, objavljen od strane oglašivača koji ima postrojenje za otežavanje, za vrhunsko „miniranje” svile. I onda, kada danas kupite dobro parče svile i napravite haljinu za svečane prilike, okačite je potom u ormar, a kada je izvadite napolje, ona je popucala po naborima, duž struka i rukava. I uvereni ste da vas je prodavac strašno prevario. Ono što u stvari nije u redu jeste što vi plaćate svilu, a dobijate stare limene konzerve, cink, olovo i slične stvari. Imate haljinu koja je samo ukrašena svilom, začinjena svilom, ali haljinu koja je oslabljena do te mere da bi se raspala u paramparčad, ako bi se njen sastav samo još malko pokvario.

Dakle, ono što je Frederik Samner Bojd predlagao radnicima fabrika svile bilo je zapravo ovo: „Radite za sebe ono što već radite za svoje gazde. Stavite za sopstvene ciljeve u svilu iste one stvari kao što ih stavljate za gazdine.” I ne mogu da zamislim, čak i pred sudom gde su pronašli tanku liniju odstupanja, kako je to sabotaza koju čine vlasnici fabrika legalna, a sabotaza

radnika ilegalna kada se sastoji od potpuno istovetnih stvari, a svila ostaje netaknuta. Svila je tamo. Tamo je i razboj. Nema imovine koja je uništena ovim procesom. Jedina stvar koja je eliminisana jeste efikasnost radnika da prikrije krivotvorenje svile, da izvede sve tačno do one tačke u kojoj će svila biti istkana, a prevara ostati sakrivena. Ova efikasnost se uskraćuje. Strgnut je zastor sa proizvodnje u fabrikama svile i postrojenjima za bojenje svile, a radnik prosto kaže: „Evo, skloniću svoje ruke i pokazaću ti u čemu je stvar. Pokazaću ti koliko je trula, koliko je apsolutno neupotrebljiva zaista svila kada stigne do kupaca po ceni od dva do tri dolara po metru.”

NEKVARENJE I PRETERANO KVARENJE.

Bojdova forma sabotaže uopšte nije najopasnija forma. Da su sudije imale makar malo mašte, znale bi da je Bojdov oblik sabotaže prilično blag u poređenju sa ovim: Zamislimo da je rekao radnicima Petersona, dovoljno velikom broju njih koji bi mogao nešto da učini zajednički, što bi uticalo na svaku fabriku u Petersonu: „Umesto što stavljate ove hemikalije za kvarenje svile, uopšte ih nemojte koristiti. Uzmite olovo, cink i kalaj, prospite ih niz oluk i pravite svilu, divnu, čistu, postojanu baš kao što jeste. Obojite funtu svile tako da bude funta, sto funti tako da ostane sto”. Kapitalisti bi bili više oštećeni ovim oblikom sabotaže no onim koji je Bojd zagovarao. I verovatno bi ga osudili na doživotnu robiju, umesto na sedam godina zatvora. Drugim rečima, zagovarati nekvarenje je daleko opasnije za kapitalističke interese no zagovarati kvarenje. A nekvarenje je najviši oblik sabotaže u ustanovama kao što su postrojenja za farbanje u Petersonu, pekare, poslatičarnice, mesare, restorani i sl.

Kvarenje kvaliteta, postojanosti ili upotrebljivosti proizvoda, može se ilustrovati na sledeći način. Pretpostavimo da mlekar svakog dana dolazi u tvoju kuću i donosi litar mleka, taj litar mleka je polovina voda, a stavljaju i malo krede u to i malo tutkala da se sve zgusne. Pritom raznoslač mleka prati ono što sindikat radi. Sindikat štrajkuje. I ne uspeva da dobije bolje uslove. Potom se radnici okreću slavinama za vodu i puštaju je da teče tako da smeša bude četiri petine voda i jedna petina mleka. Ti ćeš vratiti „mleko” nazad i žalićeš se. U isto vreme kada se ti žališ i odbijaš da koristiš mleko, stotine i hiljade drugih će učiniti istu stvar i kroz štrajkovanje u

interesu potrošača radnici će konačno moći da utiču na bolje uslove za sebe, a takođe i da nateraju gazde da obezbede čist proizvod. Ovakva forma sabotaže je izuzetno korisna za potrošače. Svako isticanje kvarenja, svako preterano kvarenje koje čini proizvod neupotrebljivim daleko je korisnije za potrošače nego da dobijaju obojen i otrovan proizvod, takav da ga mogu koristiti, ali da je istovremeno štetan za njihovo fizičko zdravlje.

Kvarenje kvaliteta može se primeniti u hotelima i kuhinjama restorana. Sećam se kako su nam tokom štrajka hotelskih radnika oni govorili o ogromnim kotlovima supe koji stoje tamo iz meseca u mesec, bez ikakvog čišćenja, pokriveni rđom i različitim vrstama plesni, i kako bi mnogo puta u supu upao miš ili pacov, zatim bi ga upecali i bacili sa strane, a supa bi se koristila kao i obično. Može li sada iko da kaže da kada bi radnici ovih restorana kao sredstvo napada na poslodavaca uzeli pola funte soli i bacili je u kotao supe, tebi kao gostu ili potrošaču ne bi bilo mnogo bolje? Bilo bi mnogo bolje učiniti supu nepodobnom za konzumaciju, nego ostaviti je u stanju u kome može biti konzumirana, ali je stalno otrovna, u većoj ili manjoj meri. Uništavanje upotrebljivosti robe ponekad donosi značajnu korist za osobe koje bi inače možda koristile tu robu.

OMETANJE USLUGE. SABOTAŽA „OTVORENIH USTA”.

Ali ta forma sabotaže nije i poslednja. Usluga se može uništiti isto kao i kvalitet proizvoda. To se u Evropi postiže onim što se naziva sabotažom „otvorenih usta”. Pitam se, na primer, da li bi sudija koji je osudio Bojda na sedam godina državnog zatvora, poverovao u ovu formu sabotaže u hotelskoj i restoranskoj industriji ili ne? Recimo da je otišao u restoran da naruči salatu od jastoga i obratio se besprekorno doteranom konobaru koji stoji iza stolice, „Da li je salata od jastoga dobra?” „O, da, gospodine,” kazao bi konobar, „Najbolja u gradu.” Tako bi se ponašao jedan dobar nadničarski rob, koji se brine o interesu gazde. Ali ako bi konobar rekao, „Ne, gospodine, ta salata je pokvarena. Napravljena je od parčića koji su ovde sakupljani poslednjih šest nedelja”, to bi bio konobar koji veruje u sabotažu, to bi bio konobar koji ne vidi interes u profitu svog gazde, konobar koga nije briga da li će gazda prodati salatu od jastoga ili ne. I sudija bi verovatno verovao u sabotažu u tom specifičnom slučaju. U Njujorku ima samo oko

5.000 konobara. Od tog broja oko hiljadu su borbeni, ljudi na koje se može osloniti u štrajku. Pa ipak, taj mali štrajk je napravio veću senzaciju u Njujorku nego 200.000 tekstilnih radnika koji su bili na ulici u isto vreme. Nisu oni mnogo dobili za sebe, zbog manjka brojnosti, ali jesu postigli jak efekat u demonstriranju svoje moći da naštete gazdi i njegovom poslu. Na primer, sastavili su svedočanstva i ispričali o svakom hotelu i restoranu u Njujorku, o uslovima po kuhinjama i ostavama. Otkrili su su kako se buter na tanjiriću šalje nazad u kuhinju, a uzima ga neko prstima koje su upravo dirale pepeo, opuške i šibice, i vraća nazad u zalihe. Ispričali su kako se ubrusi sa stola, korišćeni verovatno od strane ljudi koji su upravo jeli ili imaju sifilis, koriste za brisanje sudova u ostavi. Otkrili su stvari od kojih ti se prevrće stomak i diže ti se kosa na glavi, o uslovima u Valdorfu, Astoru, Belmontu, svim čuvenih restoranima i hotelima Njujorka. I otkrila sam da je to jedan od najefektivnijih načina da se stigne do javnosti, jer „draga javnost” nikada nije potaknuta saosećanjem. Jedna dama odvela me je u aristokratski klub žena „sa zapadne strane”, onih koje nemaju ništa drugo da rade do da organizuju jedan ovakav klub. Znao već – aristokratija u belim rukavicama! I pozvali su me da pričam o štrajku hotelskih radnika. Znala sam da nije to ono što zaista žele. Želele su da vide kako izgleda osoba koja je „radnički agitator”. Ali ja sam u tome videla šansu za publicitet štrajkača. Govorila sam im o dugom radnom vremenu i vrelim kuhinjama, o količini pare i dima. Govorila sam im o prekovremenom radu i potplaćenosti konobara i kako su prinuđeni da zavise od velikodušnosti ili pijanstva nekog gosta koji bi im mogao dati dobar bakšiš: sve takve stvari. I ostale su potpuno hladne, kamenih lica. To ih je potreslo onoliko koliko bi strela potresla Gibraltar. Onda sam počela da govorim šta sam od konobara i kuvara čula o kuhinjskim uslovima i odmah sam na njihovim licima ugledala izraz sleđenog užasa. Postale su zainteresovane kada sam počela da govorim o nečemu što ima veze sa njihovim stomacima, dok uopšte nisam mogla da doprem do njih bilo kakvim apelima na humanost. Odmah su počele da donose odluke, da otkazuju rezervacije u tim velikim hotelima i odlučile su da njihovi klubovi ne smeju više tamo da se sastaju. Izazvale su priličan metež po nekim velikim hotelima Njujorka. Kada su se radnici vratili nazad na posao, pošto su shvatili da je način da se stigne do gazde bio preko javnog stomaka, nisu se više uzdržavali od sabotaze u kuhinjama. Ako je neko od vas nekad dobio supu koja nije mogla da se jede, bila je suviše slana i zabiberena, možda je u pitanju bio zahtev za

kraćim radnim vremenom, a to je bio način da momci u kuhinji dopru do šefa. U hotelu MekAlpin, šef konobara je pozvao ljude kod sebe nakon što je štrajk bio gotov i kazao im, „Momci, možete dobiti šta želite, daćemo vam sate, daćemo vam nadnice, daćemo vam sve, ali za ime boga, prekinite da sabotirate posao u kuhinji!” Drugim rečima, ono što nisu mogli da dobiju putem štrajka, mogli su da postignu udarajući na ukus javnosti, praveći hranu tako da se ne može jesti i primoravajući gazdu da prepozna njihovu efikasnost i njihovu moć u kuhinji.

PRAĆENJE „PRAVILNIKA”.

Ometanje usluge može se izvesti i na druge načine. Čudno će zvučati, ali može se izvesti praćenjem pravila, živeći apsolutno u skladu sa zakonom. Ponekad je zakon za kapitalistu gotovo jednako nezgodna stvar kao i za radničkog agitatora. Na primer, na svakoj železničkoj pruzi postoji pravilnik, fina mala knjiga koja se daje svakom zaposlenom, a u tom pravilniku piše kako mašinovođa i vatrogasac moraju proveriti svaki deo lokomotive pre nego što izađe sa okretišta. Piše da bi kočničar trebalo da obiđe voz uzduž i popreko i da ispita svaki deo vozne mehanizacije kako bi bio siguran da je u dobrom stanju. Piše da šef stanice treba da uradi ovo, a telegrafista ono, i tako redom i sve to zvuči vrlo fino u maloj knjizi. Ali pogledaj sad pravilnik i uporedi ga sa voznim redom i shvatićeš koliko je čitava stvar potpuno nemoguća. Za koga je to pisano? Dogodi se nesreća. Mašinovođa koji je radio 36 sati nije video signal na šinama i mnogo ljudi je poginulo. Istražna komisija se sastaje da utvrdi odgovornost. I kome je pripisuje? Tom jadnom mašinovođi koji se nije pridržavao pravila! On je čovek na koga pada sva odgovornost. Kompanija pere ruke i kaže „Mi nismo odgovorni. Naš radnik je bio nemaran. Evo naših pravila.” I putem ovog pravilnika, mogu oni da pripišu odgovornost za svaku nesreću nekom jadnom đavolu kao što je ovaj mašinovođa, koji je rekao pre neki dan, nakon što je bio uhapšen, posle zastrašujuće nesreće: „Da, ali da nisam dovezao voz u određeno vreme mogao sam izgubiti posao zbog nove uprave na trasi Njuheven.” Ovakvi pravilnici postoje i u Evropi. Na jednoj stanici u Francuskoj desila se nesreća, a šef stanice je bio član sindikata železničara. Radnici su otišli u sindikat i pozvali na akciju. Sindikat je rekao, ”Ljudi, najbolja stvar za vas je da se vratite na posao i da se povinujete tom pravilniku, do poslednjeg

slova. Ako je to jedini razlog zašto se nesreća dogodila nećemo ih više imati od sada.” Onda su se oni vratilina posao, jedan čovek se pojavio na šalteru i tražio da kupi kartu za određeno mesto, pružio je novčanicu veće vrednosti od cene karte, a radnik mu je rekao: „Ne možemo da vam vratimo kusur. U pravilniku piše da putnik mora da ima tačan iznos”. Ovo je bio tek prvi slučaj. Pa, nakon mnogo gužve, tokom koje su putnici jurili okolo da bi nabavili tačan iznos, dali su im karte i putnici su se ukrcali na voz. I kada je voz bio navodno spreman da krene, mašinovođa je izašao u pratnji vatrogasca i počeo da proverava svaki zavrtanj i svaki deo motora lokomotive. Kočničar je sišao i počeo da proverava svaku stvar koju bi zvanično trebalo da proverava. Među putnicima je rasla nervoza. Voz je stajao oko sat i po. Krenuli su da napuštaju voz, ali ih je presreo radnik na vratima i rekao: „Ne, to je protiv pravila. Jednom kada ste ušli u voz ne možete ga napuštati pre no što stignete do svoje destinacije”. I za samo tri dana železnički sistem u Francuskoj je bio toliko onespособljen, da su morali šefa stanice da oslobode optužbi, a apsurdnost pravilnika bila je tako dobro demonstrirana javnosti, da su u železnici morali da preprave svoj sistem funkcionisanja pre nego što je javnost ponovo mogla da im veruje.

Korišćenje pravilnika isprobano je ne samo za svrhe oslobađanja, već i za štrajkovanje. Kada ljudi izgube u otvorenoj borbi, vrte se pa ovakvim sistemom dobiju. Ljudi sa železnice mogu sabotirati za druge kao što mogu za sebe, kao u slučaju rudara Kolorada kada je, kako smo imali prilike da čitamo, vojska poslata na rudare. Znamo da je poslata na rudare zato što je prva akcija vojske bila da razoruža rudare, a da dopusti stražarima rudnika, siledžijama, da zadrže svoja oružja. Usledio je masakr u Lادلou! Dobri sudija O’Brajen otišao je u Mičigen i rekao rudarima – a predsednik sindikata gospodin Mojer sedeo je za stolom i predsedavao sastankom dok se ovo govorilo – „Momci, predajte svoje oružje. Bolje je za vas da budete ubijeni, nego da bilo koga ubijete.” E sad, sabotaza nije nasilje, ali to ne znači da osuđujem svaki oblik nasilja. Verujem, na primer, u slučaju Mičigena, u slučaju Kolorada, u slučaju Ruzvelta u Nju Džersiju da je trebalo da rudari zadrže oružje, da koriste svoje „ustavno pravo” na nošenje oružja, da sa vojskom ili bez vojske odlučno odbiju da ih predaju sve dok prvo ne vide pištolje siledžija i čuvara rudnika na drugoj strani puta. Čak i tad bi moglo biti dobro iz predostrožnosti zadržati oružje zbog slučaja opasnosti. Kada je vojska bila poslata iz Denvera u rudarski okrug, jedna mala ekipa

železničkih radnika uradila je nešto što nikada ranije u Americi nije bilo urađeno, nešto što izaziva uzbuđenje čak i kod najskromnijeg radnika. Ako bih radila dvadeset godina samo da vidim jedan mali tračak nade kao što je taj, verujem da bi vredelo. Voz je bio pun vojnika. Mašिनovođa, vatrogasac i cela ekipa izašli su iz voza i rekli, “Nećemo pokrenuti ovaj voz da odveze vojnike protiv naše braće koja štrajkuju”. Oni su dakle napustili voz, ali je on potom pokrenut od strane detektiva Boldvina i zamenika šerifa. Možete li reći da ovo nije bio slučaj kada je sabotaza bila apsolutno neophodna?

MAŠINE U ŠTRAJKU.

Zamislite da kada mašिनovođa počne da štrajkuje ponese sa sobom i važan deo motora, bez kog bi bilo nemoguće pokrenuti lokomotivu. Onda bi to mogla biti drugačija priča. Železničari imaju ogromnu moć pošto mogu da odbiju prevoz vojnika, štrajkbrehera i municije za vojnike i štrajkbrehere u okruge u kojima se štrajkuje. To su uradili u Italiji. Vojnici su ušli u voz. Železničari su odbili da pokrenu vozove. Vojnici su pomislili da bi mogli vozom da upravljaju i sami. Krenuli su i prvi znak na koji su naišli bio je – „Opasnost”. Kretali su se vrlo sporo i oprezno i sledeći znak na koji su naišli bio je „Opasnost”. I otkrili su, pre no što su otišli suviše daleko, da su neki od prekidača bili okrenuti i da su odvedeni na sporedni kolosek u šumu. Uz puno napora, uspeali su da se vrate na glavni kolosek. Došli su do pokretnog mosta, a most je bio podignut. Morali su da pređu reku čamcima i da napuste voz, što je značilo pešačenje ostatak puta. A kada su stigli u okrug u kome se štrajkovalo, štrajk je već bio gotov. Vojnici koji moraju da hodaju, nisu toliko puni snage i energije, niti toliko nestrpljivi da pucaju „gde stignu” čim uđu u štrajkački okrug, kao kad se voze vozom kojim upravljaju sindikalci.

Železničari imaju ogromnu moć da odbiju upravljanje vozovima i da ih stave u takvo stanje da ne mogu biti pokrenuti od strane drugih. Ipak, da anticipiram pitanje koje će biti postavljeno o mogućem nemaru spram ljudskog života, zapamtite da kad se stave svi znakovi za opasnost, rizik za ljudski život postaje mali, zato što voz obično mora da stane u mestu.

Tamo gde se uklone važni delovi lokomotive, voz se ne može ni pokrenuti. Tako da ljudski život nije u opasnosti. Praktikuje se nanošenje toliko značajnog udarca da je funkcionisanje nakon toga nemoguće.

Sa teretnim vozovima, naravno, rade se drugačije stvari. Tokom štrajka radnika železnice u Francuskoj, transportovali su teret na takav način da su velike količine finog svežeg voća odletele na sporedni kolosek u jednom od najsiromašnijih okruga Francuske. Ostalo je tako da truli, ali nikada nije dostiglo tačku raspadanja ili uništenja. Obično bi se za to pobrinuli siromašni ljudi iz okruga. Nešto što je trebalo hitno da stigne iz Pariza umesto u Avr, poslato je u Marsej. I tako je u vrlo kratkom periodu, čitav sistem bio toliko začepljen i onespособljen, da su morali da kažu železničarima: „Vi ste jedini efikasni. Vratite se. Prihvatamo vaše zahteve. Ali upravljajte našom železnicom.“

„ŠTAMPAJTE ISTINU ILI NEĆETE ŠTAMPATI UOPŠTE.”

Ono što važi za železničare, takođe važi i za štamparske radnike. Naravno, teško da se može zamisliti bilo koji konzervativniji segment društva sa kojim se treba pozabaviti od železničara i štamparskih radnika. Ponekad ćete u novinama pročitati priču koja je tako osetno neistinita, priču o štrajkačima koji su, na primer, postavili dinamit u Lorensu, (a takva priča je izašla u bostonskom listu pre nego što je dinamit pronađen), priču o tome kako su štrajkači u Petersonu „minirali” vozove Irija; ali da li shvatate da čovek koji piše priču, čovek koji plaća za priču, kao i vlasnici i urednici nisu oni koji priču zapravo štampaju? Štampaju je štampari i slovoslagачi, ljudi koji pripadaju klasi radnika i koji su članovi sindikata. Tokom generalnog štrajka u Švedskoj, oni radnici koji su bili članovi sindikata i koji su pripremali novine, pobunili su se protiv štampanja laži o svojim kolegama štrajkačima. Uputili su ultimatum upravnicima novina: „Ili ćete štampati istinu ili novina uopšte neće biti”. Vlasnici novina su odlučili da bi radije ostali bez novina no rekli istinu. Većina bi verovatno tako odlučila i ovde. Ljudi su počeli da štrajkuju, a novine su izašle, samo jedan običan papir, dok vlasnici konačno nisu shvatili da su ih štampari uhvatili za gušu i da bez njih ne mogu da štampaju nikakve novine. Pozvali su ih da se vrate,

rekavši: „Jedan deo novina će biti odvojen za štrajkače i oni mogu u njima da štampaju šta im je volja”.

Ali drugi štampari su postigli isti rezultat putem sabotaže. Jednom se u Kopenhagenu održavala mirovna konferencija, a u isto vreme je u gradu gostovao cirkus. Štampari su zatražili veće nadnice i nisu ih dobili. Bili su vrlo nezadovoljni. Ozlojađenost je veoma dobar pokretač sabotaže. Rekli su: „Dobro, ostaćemo na poslu momci, ali ćemo se malo zabaviti sa novinama tako da sutra neće više želeći da štampaju pod istim okolnostima“. Uzeli su deo mirovne konferencije na kojoj je neka mnogo važna osoba održala govor o međunarodnom miru i stavili su taj govor u cirkuske vesti; izvestili su da su lav i majmun držali govore na mirovnoj konferenciji, dok je uvaženi gospodin Taj—i—taj izveo tačku na cirkuskom trapezu. Nastupila je ogromna zapanjenost i ogorčenost u gradu. Oglašivači, organizatori mirovne konferencije i vlasnici cirkusa su protestovali. Cirkus je odbio da plati račun za reklamu. Konačno, ovo je koštalo vlasnike novina onoliko koliko bi ih koštale povećane nadnice, tako da su došli kod radnika, slikovito govoreći, na kolenima i zamolili ih: „Molimo vas, budite dobri i daćemo vam šta god tražite”. Ovakva je moć ometanja industrijske efikasnosti kada je izvodi sposoban radnik.

„KORISTILI SABOTAŽU, ALI NISU ZNALI KAKO SE TO ZOVE”.

Sabotaža je za radnike potpuna nužnost. Dakle, gotovo je beskorisno diskutovati o njenoj efektivnosti. Kada ljudi nešto stalno rade instinktivno, iz godine u godinu, iz generacije u generaciju, to znači da to oružje za njih ima neku vrednost. Kada je Bojd održao govor u Petersonu, odmah su pojedini socijalisti požurili da se pobune u novinama. Skrenuli su pažnju vlasti na činjenicu da je taj govor uopšte održan. Sekretar i organizator socijalističke partije su odbacili Bojda. To je zaoštrilo diskusiju u štrajkačkom odboru o tome da li je govor o sabotaži dozvoljen. Pokušali smo da među štrajkače usadimo ideju da svaka vrsta govora treba da bude dozvoljena; da socijalista ili sveštenik ili propovednik, sindikalista Industrijskih radnika

sveta¹³, anarhista, bilo ko treba da ima mogućnost da kaže šta želi. I pokušali smo da ubedimo štrajkače da shvate: „Dovoljno ste inteligentni da sami izaberete. Ako niste, onda vam nijedna cenzura vaših sastanaka neće doneti ništa dobro”. Bili su prilično tolerantnog duha i nisu bili skloni da prihvate socijalističku osudu sabotaže zdravo za gotovo. Imali su izvršnu sednicu na kojoj su sve pretresli i evo šta se dogodilo.

Jedan radnik je rekao: „Nikada nisam čuo za tu stvar po imenu sabotaža, pre nego što je gospodin Bojd o tome javno govorio. Znam da ponekad kada hoću da dobijem pola slobodnog dana, a neće da mi ga daju, ja smaknem kaiš sa mašine tako da neće da radi i ja dobijem svojih pola dana. Ne znam da li to zovete sabotaža, ali to je ono što ja radim”.

Drugi je rekao: „Bio sam deo štrajka farbara pre jedanaest godina i izgubili smo. Nastavili smo da radimo i tik pored nas su radili štrajkbreheri koji su nam uništili štrajk. Bili smo prilično ljuti. Kad god je trebalo da mešaju zelenu boju, pobrinuli smo se da oni stave crvenu, a kada je trebalo da mešaju plavu, pobrinuli bismo se da stave zelenu. Uskoro su shvatili da je sabotiranje štrajka vrlo neprofitabilan posao. I sledeći put kad smo štrajkovali, stali su uz nas. Ne znam da li to nazivaš sabotažom, ali uspeva”.

Kako smo nastavili ovim putem, jedan po jedan član izvršnog odbora priznavao je da je koristio ovo, ali da „nisu znali da je to bilo ono kako ga ti nazivaš!” I tako su na kraju demokrate, republikanci, socijalisti, svi članovi Industrijskih radnika sveta u odboru glasali da je govor o sabotaži dozvoljen, jer je bilo smešno ne govoriti otvoreno o onome što su već ranije radili u fabrici.

I zato je za mene konačni dokaz da je sabotaža opravdana to što je radnici konstantno koriste. Govornici, organizatori, predavači, pisci za koje se pretpostavlja da su zainteresovani za radnički pokret, moguse nalaziti na jednoj od dve moguće pozicije. Ako sebe stavljaš u poziciju van radničke klase i nameravaš da im diktiraš sa neke “superiorne” intelektualne ravni, ono što će oni uraditi biće da te se vrlo brzo otarase, jer ćeš vrlo brzo dokazati

13 Industrial Workers of the World (IWW) – sindikalna organizacija kojoj je pripadala i Elizabet Grli Flin

da si za njih potpuno beskoristan. Verujem da je zadatak inteligentnog propagatora ovaj: tu smo da vidimo šta radnici čine i onda da pokušamo da razumemo zašto to čine, ne da im govorimo u čemu su u pravu ili u čemu nisu, već da analiziramo stanje i da vidimo ako slučajno nisu najbolje razumeli svoje potrebe, kao i da vidimo da li iz te situacije može da se razvije teorija koja će biti od opšte koristi. Teorije o industrijskom sindikalizmu, o sabotazi, izrasle su iz takvih činjenica i iskustava. Ali postaviti se u poziciju cenzure za nas znači potpuno se otuđiti od saosećanja i korisnosti za ljude kojima bi upravo trebalo da služimo.

SABOTAŽA I „MORALNA SUŠTINA”.

Sabotaži se prigovara da uništava moralnu suštinu pojedinca, šta god to značilo! Čuj, moralna suština radnika! Reč je o siromašnom radniku, koji radi dvanaest sati dnevno, sedam dana u nedelji, za dva dolara na dan u čeličani Pitsburga. Tom čoveku će upotreba sabotaze uništiti njegovu moralnu suštinu. Pa, čak i da hoće, onda je moralna suština jedino što mu je preostalo. Na nekom nivou društva u kome ljudi proizvode gotoveproizvode, na primer, ako obućar uzme parče sirove kože, iseče je, oblikuje, pravi cipele do poslednjeg detalja, izbacuje dovršeni proizvod, a to za njega predstavlja ono što skulptura predstavlja za umetnika — tada postoji radost u zanatskoj virtuoznosti rukotvorenja, postoji radost u radu. Ali može li iko poverovati da radnik u fabrici cipela, jedan od stotinu ljudi, od kojih svaki radi samo mali deo posla u velikoj celini, stojeći ispred mašine na primer i slušajući otkucavanje po čitav dan — da takav čovek vidi bilo kakvu radost u svom radu ili da se oseća ponosnim zbog krajnjeg proizvoda? Radnici u fabrici svile, na primer, mogu praviti divne stvari, finu svetlucavu svilu. Kada se okači u izlog prodavnice Altman ili Mejsi ili Vonamejker ona izgleda prelepo. Ali radnici u fabrici svile nikada nemaju prilike da upotrebe niti jedan pedalj te svile. A proizvodnja lepih stvari, umesto da predstavlja zadovoljstvo za radnike, još je dodatno otežanje za njih. Oni prave lepu stvar u fabrici i onda se vraćaju kući u siromaštvo, patnju i nevolje. Nose pamučnu odeću dok se bave tkanjem prelepe svile koju će nositi neki njujorški polusvet.

Sećam se kada smo jedne noći imali sastanak sa 5.000 klinaca. (Okupili smo ih da bismo diskutovali o tome treba li da bude školskog štrajka ili ne.

Učitelji im nisu rekli istinu o štrajku i mi smo odlučili da deca treba da čuju istinu ili je za njih bolje da uopšte ne idu u školu.) Rekla sam, „Deco, postoji li ovde neko od vas ko ima svilenu haljinu u porodici? Ima li nečija mama svilenu haljinu?” Javio se jedan mali raščupani jež u prvom redu. „Naravno, majka mi ima svilenu haljinu.”

Rekla sam: „Gde je nabavila?” — možda je to bilo malo indiskretno pitanje, ali prirodno.

Reče on: „Otac mi pokvario tkaninu i morao da donese kući.”

Oni dobijaju svilenu haljinu jedino kada pokvare robu toliko da je niko drugi neće koristiti: kada je haljina toliko uništena da je niko drugi ne bi želeo. Onda je mogu dobiti. Čuj, da se radnici u fabrici svile ponose svojim proizvodom! Razgovarati sa ovim ljudima o tome kako su ponosni na posao isto je tako blesavo kao i sa čistačem ulica razgovarati o tome koliko je ponosan na svoj rad, ili reći čoveku koji prazni kanalizaciju da se ponosi svojim poslom. Da prave gotov proizvod ili da ga prave zajedno pod okriljem demokratske asocijacije, ali tako da im je svila na raspolaganju — da je mogu nositi, da mogu od nekih lepih delikatnih tkanina boje lososa praviti haljine za sebe — tada bi bilo zadovoljstva u proizvodnji svile. Ali dok se ne eliminiše nadničarsko ropstvo i eksploatacija radnika, apsurdno je govoriti o uništavanju moralne suštine pojedinca, govoreći mu da uništava „svoj vlastiti proizvod”. Uništava vlastiti proizvod! On uništava zadovoljstvo nekog drugog, uništava šansu nekom drugom da koristi proizvod koji je nastao u ropstvu. Postoji još jedan argument u vezi sa ovim: „Ako praktikuješ to što se zove sabotaza, u sebi ćeš razviti duh neprijateljstva, duh antagonizma prema svima drugima u društvu, postaćeš prepreden, ponašaćeš se kukavički. To je podmuklo činiti.” Ali sabotaza koju primenjuje pojedinac nije od koristi samo njemu. Ako bi nešto tražio samo za sebe nikada ne bi koristio sabotazu. Bilo bi mnogo lakše, mnogo bezbednije ne činiti takve stvari. Kada čovek koristi sabotazu obično namerava da svi od toga imaju korist; čini nešto individualno, ali čini to za dobrobit sebe i drugih. A to zahteva hrabrost. Zahteva individualnost. Kod radnika to stvara izvesno samopoštovanje i oslanjanje na sebe kao proizvođača. Tvrdim da je sabotaza hrabra stvar, a ne nešto prepredeno i kukavički. To je otvoren postupak. Šef možda nije informisan o tome

putem novina, ali saznaje svakako vrlo brzo sve o tome. A muškarac ili žena koji praktikuju sabotazu pokazuju hrabrost koju možete meriti na ovaj način: Koliko bi onih koji kritikuju uradilo isto? Koliko od vas bi, ako biste bili zavisni od posla u gradu svile kao što je Peterson, preuzelo svoj posao u svoje ruke i upotrebilo sabotazu? Ako biste bili mašinista u fabrici lokomotiva i imali dobar posao, koliko od vas bi rizikovalo taj posao upotrebljavajući sabotazu? Razmislite o tome i tek onda imate pravo da nazovete kukavicom čoveka koji je koristi — ako smete.

OGRANIČITI PREKOMERNU PONUDU ROBOVA.

Polažem nadu u to da radnici neće samo „sabotirati” zalihe proizvoda, već i prekomernu ponudu proizvođača. U Evropi su sindikalci pokrenuli propagandu za koju smo mi u Sjedinjenim Državama još uvek prevelike kukavice. Nezakonita je. Sve je „nezakonito”, onda kada postane dovoljno veliko da vlast shvati da je to u najboljem interesu radničke klase. Ako sabotazu treba odbaciti, jer se tumači kao protivzakonita, kako znamo da sledeće godine sloboda govora možda neće morati da bude odbačena? Ili sloboda okupljanja ili sloboda štampe? Ako je stvar nezakonita, ne znači nužno da ta stvar nije dobra. Ponekad to označava upravo suprotno: moćnu i dobru stvar za radničku klasu, koja se može koristiti protiv kapitalista. U Evropi sprovode ovakvu vrstu ograničenja proizvoda: „Ne samo da ćemo ograničiti proizvodnju u fabrici, već ćemo ograničiti snabdevanje proizvođačima. Ograničićemo snabdevanje tržišta radnicima”. Muškarci i žene radničke klase u Francuskoj i Italiji, čak i u Nemačkoj, danas govore „Nećemo imati desetoro, dvanaestoro ili četrnaestoro dece za vojsku, mornaricu, fabriku i rudnik. Imaćemo manji broj dece, kvalitet, a ne kvantitet će biti naš ideal — deca koja će moći da budu bolje hranjena, bolje obučena, mentalno bolje opremljena i koja će postati bolji borci za društvenu revoluciju.” Iako to nije strogo naučna definicija, sviđa mi se da ovo uključim kao nešto što govori o duhu koji proizvodi sabotazu. Svakako je to jedna od najznačajnijih vrsta klasnog ratovanja, štrajkovati u korenu kapitalističkog sistema, ograničavajući njihovu zalihu robova po sopstvenom nahodjenju.

SABOTAŽA KAO RATNA MERA.

Nisam vam ponudila rigidno definisanu teoriju o sabotaži, jer je sabotaža u procesu nastajanja. I sam koncept sabotaže nije jasno definisana. Sabotaža je tako široka i promenljiva kao i industrija, tako fleksibilna kao mašta i strast čovečanstva. Svakoga dana radnici i radnice otkrivaju nove forme sabotaže i što je snažnija njihova buntovnička mašta više će sabotaža moći da izmisle, više će sabotaža moći da razviju. Međutim, sabotaža nije trajno oružje. Sabotaža neće biti nužna jednom kada se ustanovi slobodno društvo. Prosto, sabotaža je ratna mera i neće postojati kada rata više ne bude, kao i štrajk, blokada, policajac, mitraljez, sudija sa svojim presudama i sva raznovrsna oružja u arsenalu kapitala, a rad će prestati da postoji sa dolaskom slobodnog društva. „I onda”, neko možda upita, „neće li se taj instinkt za sabotažu razviti toliko da će jedan broj radnika koristiti sabotažu protiv drugih; da će radnici na pruži, na primer, odbiti da rade za rudare ako ne dobiju dovoljno visoku nadoknadu za svoj rad?” Postoji razlika: kada sabotiraš kapitalistu, sabotiraš nekoga spram koga nisi nezavistan, nemaš sa njim odnos kao sa članom društva koji zadovoljava tvoje želje, a zauzvrat dobija tvoj doprinos. Kapitalista je neko ko potpuno zavisi od radnika. A rudar je samo jedan deo društva u kome neko obezbeđuje hleb, neko drugi odeću, neko cipele i u kome on daje svoj proizvod u zamenu za proizvod nekog drugog, te bi za njega bilo samoubistveno da zauzme tiransku, monopolističku poziciju, da traži tako puno za svoj proizvod, da ga drugi isključe iz svih društvenih odnosa i da odbiju da sklope bilo kakvu nagodbu. Drugim rečima, rudar, radnik na pruži ili pekar ograničen je u primeni sabotaže protiv svog druga radnika, jer je u međuzavisnosti sa njim, dok u odnosu sa poslodavcem nije materijalno međuzavisan u pogledu sredstva za život.

Ali radnik neće odstupiti od svojih ozbiljnih ciljeva zbog detinjastih prigovora. Za njega ovo nije rasprava već borba za život. Zna on da će sloboda doći tek kada njegova klasa postane dovoljno odlučna i hrabra da se za to bori. Zna on rizike, daleko bolje nego mi. Ali njegov izbor je između izgladnjivanja u ropstvu i izgladnjivanja u borbi. Kao iscrpljeni plivač u moru koji može potonuti lako i apatično u večni san, ali koji se bori da zgrabi zalutali jarbol, strada ali se u tom stradanju nada – tako i radnik pravi izbor. Briga i suze njegove žene podstiču ga da obuče svoj blistavi oklop

industrijske moći; u zagledanim očima svog deteta ogleda se svetlost ideala i ojačava njegovu odlučnost da strgne okove muke sa zglobova pre nego što to dete uđe u arenu industrijskog života; njegova ljudskost zahteva izvesnu pobunu protiv svakodnevnog ponižavanja i nepodnošljive eksploatacije. Za ovog radnika, sabotaža je blistavi mač. Probada nervne centre kapitalizma, ubada ih u njihova srca i stomake, kida vitalnost tog ekonomskog sistema. Krči put do slobode, do olakšane proizvodnje i bezbrižnije potrošnje.

Uveren u svoje snage, radnik baca svoj izazov gazdi ulice — Ja jesam, ja sam bio i ja ću biti —

„Ja ću biti i vodiću narode napred, poslednji od svih domaćina
koje ćete sresti,
Sve dok na vaše vratove, vaše glave, vaše krune ne stavim
svoja snažna, nemirna stopala.
Osvetnik, Oslobodilac, Sudija, crvene bitke obasipaju moj put,
Pružam svoju svemoćnu ruku dok ona ne oživi svet.”¹⁴

Prevela Irena Ristić

14 Stihovi iz pesme nemačkog pesnika Ferdinanda Frailigrata (1810—1876), koju je na svom suđenju recitovao Samjuel Filden, jedan od osmorice lažno optuženih za podmetanje bombe tokom nemira na trgu Hejmarket u Čikagu 1886. godine

Urednik edicije: Saša Perić

Lektura: Ivana Kostić, Saša Jeftić

Prelom i dizajn: Nikola Rajić

Štampa: Novi obrt

Štampanje ove brošure podržala je fondacija
Rekonstrukcija ženski fond, u okviru programa
podrške „Specijalni fokus“

"Ono što želi žena koja radi jeste pravo da živi, ne samo da postoji – pravo na život, kao što i bogata žena ima pravo na život, i na sunce i na muziku i na umetnost. Na sve što vi imate, ima prava i najskromnija radnica. Radnica mora da ima hleb, ali mora da ima i ruže."

Rouz Šnajderman

(1882 – 1972)